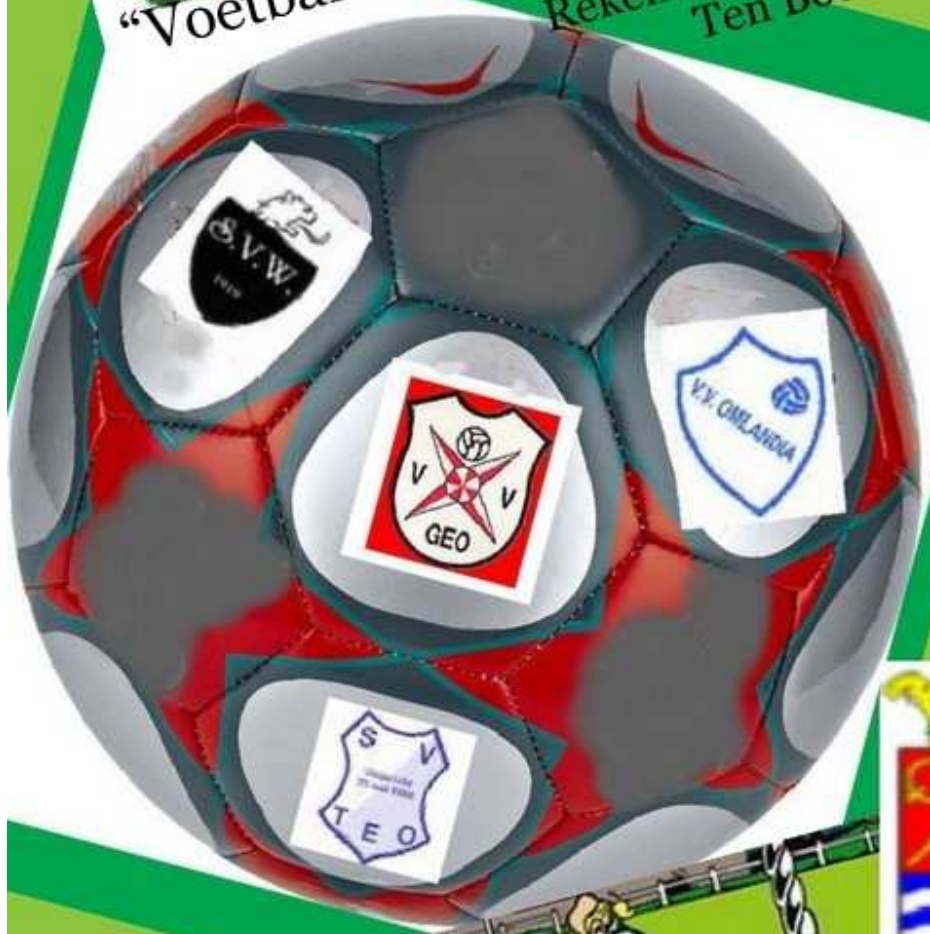

“Voetbalvelden langs de lijn”

Rekenkamercommissie
Ten Boer

December 2009

"Voetbalvelden langs de lijn"
Onderhoud Voetbalvelden Ten Boer (2006-2009)

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Vraag.....	4
1.3 Werkwijze.....	5
1.4 Leeswijzer.....	6
Hoofdstuk 2 Beleid.....	7
2.1 Beleid.....	7
2.2 Financieel kader.....	7
2.3 Kwaliteit.....	8
2.4 Betrokkenheid raad.....	8
2.5 Bevindingen.....	9
Hoofdstuk 3 Voetbalclubs en kwaliteit velden.....	11
3.1 De clubs en hun plaats in de samenleving.....	11
3.2 Kwaliteit velden.....	12
3.3 Conclusies.....	17
Hoofdstuk 4 Onderhoud.....	18
4.1 Afspraken.....	18
4.2 Onderhoud in de praktijk.....	19
4.3 Monitoren.....	20
4.4 Conclusie.....	21
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen.....	22
5.1 Conclusies.....	22
5.2 Aanbevelingen.....	23
Bijlage 1: Kroniek van gemeentelijk beleid onderhoud voetbalvelden.....	25
Bijlage 2: Kwaliteitsnormen voetbalvelden.....	28
Bijlage 3: Wat vinden de voetballers van de kwaliteit van de voetbalvelden?.....	30
Bijlage 4: Besluitvorming herstel glaukoniethoudend voetbalveld.....	30
Bijlage 5: Financiële gegevens.....	40
Bijlage 6: Oordeel Grontmij.....	40
Bijlage 7: Oordeel besturen voetbalverenigingen.....	42

Rekenkamercommissie Ten Boer
december 2009

Samenvatting

Conclusies

1. De vier voetbalverenigingen leveren een (zeer) belangrijke bijdrage aan de sportbeoefening, de tijdsbesteding van de jeugd en de leefbaarheid van de vier dorpen en directe omgeving.
2. De voetballers zijn gemiddeld genomen tevreden over de kwaliteit van de velden. Het waarderingcijfer dat de voetballers geven is een ruime 7.
3. Het door de verenigingen zelf verrichte onderhoud is de laatste jaren beperkt toegenomen.
4. Het college streeft naar een opbrengst uit de verhuur van de tien voetbalvelden die tenminste 6% bedraagt van de uitgaven die de gemeente voor het onderhoud van de velden pleegt. In 2009 en 2010 wordt deze norm net niet gehaald.
5. De kans is aanwezig dat de gemeente relatief veel uitgeeft aan het onderhoud van de tien voetbalvelden.
6. Naar het oordeel van de rekenkamercommissie heeft het trainingsveld in Garmerwolde een matige kwaliteit.
7. Naar het oordeel van Grontmij hebben drie velden een matige kwaliteit: het tweede veld in Garmerwolde, het hoofdveld in Ten Post en het tweede veld in Ten Boer.

Aanbevelingen

1. Formuleer als raad een duidelijk en zakelijk beleidskader en bevorder dat er jaarlijks een overleg plaatsvindt tussen de portefeuillehouder en alle vier besturen.
2. Nodig het college uit om in het overleg met de voetbalbesturen het door de raad vastgestelde beleid als uitgangspunt te nemen.
3. Organiseer elk jaar een sportief treffen tussen de medewerkers van de wijkpost Ten Boer van de Dienst RO/EZ (aangevuld met spelers van WSR en OSCW) enerzijds en de gezamenlijke bestuurders van de vier voetbalverenigingen anderzijds.
4. Zorg dat het jaarlijkse groot onderhoud in de zomer zo snel mogelijk na de wedstrijdstop wordt gestart: zodat geen kostbare groeitijd verloren gaat en de competitiestart geen vertraging ondervindt.
5. Dring bij de portefeuillehouder sport en het bestuur van omnivereniging TEO aan op spoedige hervatting van hun periodiek overleg.
6. Voorzie sportvereniging Woltersum van twee verplaatsbare doelen
7. Vraag aan het college in hoeverre het wenselijk is nieuwe inzichten met betrekking tot *duurzaam* voetbalveldenbeheer in te voeren en na te leven.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In het huidig collegeprogramma (2006-2010) staat: "*Op het gebied van sport (...) gebeurt er al veel in Ten Boer. Toch zijn er mogelijkheden voor verbetering van vooral veel sport(...)voorzieningen in de verschillende dorpen. Dat kan alleen door gericht investeringsbeleid te voeren (...). Dat betekent dat er goede plannen moeten komen waarbij ook veel zelfwerkzaamheid en inzet van de verschillende dorpen en/of sportverenigingen worden verwacht. Alleen wanneer gemeentebestuur en sportverenigingen samen optrekken kunnen de beschikbare gelden doordacht en efficiënt worden ingezet.*"

Bij de raadsbehandeling van de Sportnotitie (2003) stelt de wethouder:¹ "*Sport en sportbeoefening zijn een sociaal gebeuren waaraan wordt deelgenomen voor het plezier, maar ook voor de gezondheid. Voor sportbeoefening zijn voorzieningen nodig. Daarom kiest de gemeente er voor het beleid toe te spitsen op de sportaccommodaties. Het gaat erom wat we met elkaar weten, waar we willen staan in 2010. Het uitgangspunt is zorg voor een voldoende, over de hele gemeente verspreid, aanbod van sportvoorzieningen dat voor een ieder toegankelijk is.*"

In de begroting 2009 geeft de gemeente aan pas tevreden te zijn wanneer sportvoorzieningen op niveau blijven.

Kortom: goed gespreide en kwalitatief goede accommodaties vormen de hoeksteen van het beleid.

In het gesprek van de raad met de rekenkamercommissie op 25 maart 2009 komt naar voren dat de raad meer inzicht wil in de kwaliteit en het gebruik van de door de gemeente beheerde accommodaties in de verschillende kernen. De gemeente heeft het eigendom en beheer over een aantal accommodaties, waaronder zowel dorpshuizen als sportaccommodaties.² Voor de leefbaarheid van de afzonderlijke dorpen is het van belang dat deze accommodaties toegankelijk zijn, goed onderhouden worden, kortom: uitnodigen tot gebruik.

In reactie op dit verzoek heeft de rekenkamercommissie de raad voorgesteld het accommodatie-onderzoek te beperken tot de kwaliteit en het onderhoud van de wedstrijdelden en de trainingsvelden in de gemeente.

Dit rapport gaat over de kwaliteit en het gebruik van de voetbalvelden die door de gemeente Ten Boer in gebruik zijn gegeven aan Omlandia (500 leden, 4 velden), GEO (200 leden, 3 velden), TEO (250 leden, 2 velden) en SV Woltersum (115 leden, 1 veld).

Veertien procent van de 7.494 inwoners van de gemeente Ten Boer is als lid van een voetbalvereniging direct betrokken bij het voetbal. Een groter percentage zal indirect bij het voetbal in Ten Boer betrokken zijn, bijvoorbeeld als toeschouwer.

De vier genoemde voetbalverenigingen spelen een rol in de leefbaarheid van respectievelijk de kernen Ten Boer, Garmerwolde, Ten Post en Woltersum. In de literatuur³ wordt wel gesteld: "*hoe kleiner het dorp, hoe groter de rol die de voetbalvereniging in dat dorpsleven inneemt*". Door

¹ In de raadsvergadering van 4 december 2002.

² Naast verder onder meer: een zwembad, een skeelerbaan en een multifunctionele sporthal.

³ Dossier Sport, in: *Bestuursforum*, jaargang 33, nr.5, mei 2009, pp.10-15.

het onderzoek te beperken tot het onderhoud, de kwaliteit en het gebruik van de voetbalvelden kan worden vastgesteld wat er terecht is gekomen van het collegebesluit van 14-4-2005⁴ om:

- het onderhoud van de voetbalvelden niet te privatiseren,
- de huurtarieven jaarlijks met de prijsindex te laten stijgen,
- de voetbalverenigingen te stimuleren een groter aandeel te nemen in het onderhoud van de velden (door met hen gebruikersovereenkomsten te sluiten),
- een fonds in te stellen voor het verrichten van groot onderhoud aan de sportaccommodaties waaronder de velden, en
- het onderhoud per 1-1-2007 over te dragen aan het ambtelijk apparaat van de gemeente Groningen.

1.2 Vraag

Na bestudering van raads- en collegestukken koos de rekenkamercommissie voor de volgende vraag:

Is er sprake van evenwicht tussen huurtarief en eigen inspanning van de voetbalverenigingen enerzijds, en het door de gemeente geleverde onderhoud en de kwaliteit van de velden anderzijds?

Sinds 2006 sluit de gemeente gebruikersovereenkomsten met de vier voetbalverenigingen over de verhuur en het onderhoud van de tien voetbalvelden. Aan een overeenkomst naar burgerlijk recht ligt de gedachte van "wederkerigheid" ten grondslag. Een ander woord voor "wederkerigheid" is ruilevenwicht.

Op basis van dit rapport moet de raad zich een oordeel kunnen vormen over de verhouding tussen de inspanningen die de gemeente levert op het vlak van (kapitaals)investeringen en onderhoud enerzijds en de inspanningen die de clubs leveren op het vlak van huurafracht, eigen onderhoud, levendige sportbeoefening en andere maatschappelijke activiteiten anderzijds.

Om deze vraag te beantwoorden heeft de commissie drie deelvragen gesteld:

1. welk beleid is er vastgesteld ten aanzien van huurtarieven, onderhoud en kwaliteit velden?
2. voldoen de voetbalvelden aan de eisen?
3. hoe verloopt het onderhoud in de praktijk?

Voor het antwoord op deelvraag 1 heeft de rekenkamercommissie een overzicht gemaakt van raads- en collegebesluiten met betrekking tot de vier voetbalverenigingen (zie bijlage 1). In de raads- en collegebesluiten heeft de rekenkamercommissie gelet op de (tussen)doelen, de financiële randvoorwaarden en de gekozen instrumenten (het onderhoudsfonds, de gebruikersovereenkomst, het overleg). Het in deze college- en raadsbesluiten aangetroffen beleid hebben wij vervolgens gebruikt als het beoordelingskader bij het antwoord op de deelvragen 2 en 3.

Voor het antwoord op deelvraag 2 - *voldoen de voetbalvelden aan de eisen?* - baseren wij ons op de normen die de KNVB stelt ten aanzien van bespeelbaarheid en belasting van voetbalvelden. De

⁴ In bijlage 1, kroniek van het gemeentelijk beleid, wordt de inhoud van het genoemde collegebesluit weergegeven.

gemeente Ten Boer baseert zich op deze KNVB-normen (zie: voor de inhoud van deze normen bijlage 2). Eens in de drie jaar laat de gemeente een externe deskundige vaststellen of de voetbalvelden aan de normen voldoen. In 2006 heeft ISA⁵ een dergelijk onderzoek uitgevoerd. In 2009 heeft Grontmij de kwaliteit van de voetbalvelden in Ten Boer beoordeeld. Voor het oordeel over de kwaliteit van de velden is het ook van belang te weten wat de gebruikers daarvan vinden. Daarom heeft de rekenkamercommissie gesproken met de besturen van de voetbalverenigingen, met de voetballers en met de accountmanager van WSR⁶.

Ook het antwoord op deelvraag 3 is van belang om iets te kunnen zeggen over de verhouding tussen de prestaties en de tegenprestaties. De gemeente Ten Boer heeft het onderhoud van de voetbalvelden per 1-1-2007 overgedragen aan de Werkmaatschappij Sport en Recreatie (WSR) van de gemeente Groningen. De WSR heeft het reguliere onderhoud uitbesteed aan de wijkpost Ten Boer van de Dienst RO/EZ. De beleidsontwikkeling op het vlak van voetbalaccommodaties ligt bij de Dienst Onderwijs, Cultuur, Sport en Welzijn (OCSW).

Het historisch gegroeide contact tussen de vier voetbalverenigingen en de gemeentelijke onderhoudsfunctionarissen van de gemeente Ten Boer is per 1-1-2007 gewijzigd. De rekenkamercommissie wil achterhalen of de functionarissen die bij de clubs en bij WSR/RO/EZ het onderhoud van de velden verzorgen elkaar gemakkelijk weten te vinden en uitgaan van ongeveer dezelfde uitgangspunten ten aanzien van kwaliteit en belastbaarheid van de velden, en het aflasten of door laten gaan van de wedstrijden.

1.3 Werkwijze

Om de raads- en collegebesluiten beter te begrijpen, heeft de rekenkamercommissie een gesprek gevoerd met de verantwoordelijke portefeuillehouder, wethouder J. Zwerver. Vooruitlopend op dat gesprek heeft WSR de rekenkamercommissie de nodige documenten ter beschikking gesteld.

De leden van de rekenkamercommissie hebben gesprekken gevoerd met de besturen van de vier voetbalverenigingen.⁷ Als gebruikers van de velden hebben deze bestuurders een oordeel geven over de kwaliteit van de velden en het contact met de onderhoudsfunctionarissen van WSR/RO/EZ. Met de voetbalbestuurders werd ook gesproken over de bijdrage die de voetbalvereniging levert aan de leefbaarheid van de betreffende kern.

Tegelijkertijd heeft de rekenkamercommissie een enquête afgenomen bij vertegenwoordigers van voetbalteams die in september en oktober 2009 wedstrijden hebben gespeeld op één van de vier voetbalveldcomplexen. In bijlage 3 wordt verslag gedaan van het oordeel van deze voetballers over de kwaliteit van de velden in Ten Boer. De vragenlijsten werden afgenomen kort na de zomerstop, aan het begin van het seizoen, wanneer de velden nog in relatief goede conditie verkeren.

⁵ Instituut voor Sport Accommodaties

⁶ De Werkmaatschappij Sport en Recreatie, onderdeel van de Dienst OCSW, van de gemeente Groningen die namens de gemeente Ten Boer de regie voert over het voetbalveldenonderhoud.

⁷ Op 29 oktober spraken leden van de rekenkamercommissie met bestuursleden van TEO, op 3 oktober met bestuursleden van s.v. Woltersum, op 19 oktober met bestuursleden van Omlandia, en op 29 september met bestuursleden van Garmerwolde. Een overzicht van de bevindingen van deze gesprekken en de bij deze gesprekken gehanteerde vraagpunten staan in bijlage 7.

Tenslotte is gesproken met de accountmanager werkzaam bij WSR. De geïnterviewde accountmanager was van 1-1-2007 tot 1-1-2010 verantwoordelijk voor het onderhoud van de voetbalvelden in de gemeente.

Daarnaast heeft de rekenkamercommissie financiële gegevens⁸ verzameld. Deze worden samengevat in bijlage 5. Ook werd geput uit het recente rapport van Grontmij over de kwaliteit van de velden (zie: bijlage 6). Tenslotte heeft de rekenkamercommissie het conceptrapport voor een feitencheck voorgelegd aan het gemeentebestuur.⁹

1.4 Leeswijzer

Eerst wordt in hoofdstuk 2 het beleid beschreven. Hoofdstuk 3 begint met een beschrijving van de voetbalclubs en hun maatschappelijke positie. Daarna gaan wij in op de kwaliteit van de sportvelden.

In het vierde hoofdstuk staan wij stil bij de taakverdeling tussen clubs en gemeente. Het gaat over de gebruikersovereenkomsten en het onderhoud. Daarbij komt ook de werkrelatie tussen clubs, WSR/RO/EZ en de gemeente Ten Boer aan de orde.

In het laatste hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag beantwoord en worden de afzonderlijke conclusies en aanbevelingen toegelicht.

⁸ Zowel ontleend aan de twee meest recente begrotingen als aan mededelingen van de accountmanager WSR en de afdeling financiën van de gemeente Ten Boer.

⁹ Op 9 december 2009 heeft de rekenkamercommissie feitelijk commentaar gekregen van WSR. Dat commentaar is in dit rapport verwerkt.

Hoofdstuk 2 **Beleid**

2.1 **Beleid**

De doelen van het voetbalveldenbeleid worden geformuleerd in het raadsdebat¹⁰ over de *Sportnotitie 2003*. Sportaccommodatie moet bijdragen aan vergroting en verbreding van de sportbeoefening. Sportbeoefening is goed voor de gezondheid maar ook voor het onderling contact (teamsport). De gemeente streeft er naar om in alle dorpen sportactiviteiten te laten plaatsvinden (spreidingsdoel). Sport draagt ook bij aan de leefbaarheid van de dorpen. De gemeentelijke taak is te zorgen voor kwalitatief goede en toegankelijke accommodatie. Het is aan de clubs om zorg te dragen voor activiteiten zoals trainingen en wedstrijden. Voor het bereiken van haar doelen doet de gemeente dus een beroep op de vier voetbalverenigingen.

Doelboom sportveldenbeleid Ten Boer

<i>actieve tijdsbesteding jeugd</i>	<i>leefbare dorpen</i>	<i>volksgezondheid</i>
	intensief gebruik van accommodaties door vier goed functionerende clubs	
<u>onderhoud</u> van velden door <u>WSR/RO/EZ</u>	<u>gebruikersovereenkomsten</u>	investeringen in vier gespreide accommodaties, <u>onderhoudsfonds</u>

In de bovenste rij van de "doelenboom" zijn de drie einddoelen *gecursiveerd*. In de onderste rij van de doelenboom zijn de middelen van het beleid onderstreept. De doelenboom laat daarmee duidelijk zien dat het bereiken van de doelen staat of valt met het gebruik dat de vier voetbalverenigingen met hun trainingen en wedstrijden van deze velden maken (zie de middelste rij van de doelenboom). De vier voetbalverenigingen vormen de onmisbare schakel tussen de middelen en de doelen van het gemeentelijk sportbeleid.

2.2 **Financieel kader**

De productenraming bevat zowel een raming van de onderhoudskosten en de kapitaallasten (zie tabel 1) als een raming van de te verwachten inkomsten uit verhuur (zie bijlage 5). De tarieven voor het gebruik van de voetbalvelden zijn op 14 april 2005 door het college vastgesteld. Toen heeft het college besloten de huurtarieven jaarlijks met de geïndexeerde prijsstijging te verhogen. Het college stelde toen te streven naar een dekkingspercentage van 6%.

Bij de berekening van de huurtarieven worden uniforme tarieven gehanteerd: dus dezelfde tarieven voor alle vier clubs. De verschuldigde huur wordt berekend naar het aantal velden en naar het aantal teams. De velden worden gewogen naar de vraag of er wedstrijden worden gespeeld (wedstrijdveld) dan wel dat er alleen trainingen worden gehouden (trainingsveld) of een combinatie van beide (wetraveld).

¹⁰ Op 4-12-2002. Dit is het eerste debat waarin de raad probeert "kaders te stellen": kaders die het college van burgemeester en wethouders vervolgens tot uitvoering moet brengen.

Ook de teams worden gewogen. De tariefstelling gaat er vanuit dat een jeugdteam een minder zware belasting van het voetbalveld met zich brengt (50%) dan een seniorenteam (100%) (zie bijlage 5).

Ten aanzien van de onderhoudslasten beschikken we over een norm die kan worden ontleend aan de KNVB. Deze norm luidt dat bij intensief gebruik van het veld de onderhoudskosten niet meer mogen bedragen dan € 9.800 per veld (ziebijlage 2).

Tabel 1: Uitgaven ten behoeve van de voetbalvelden in euro's¹¹

	rekening 2008	begroting 2009	begroting 2010
kapitaallasten	66.485	65.282	65.499
overig	10.045	-, -	-, -
<i>uitvoeringskosten Groningen</i>	<i>34.991</i>	<i>36.042</i>	<i>36.384</i>
<i>inhuur personeel Groningen</i>	<i>74.212</i>	<i>78.018</i>	<i>78.413</i>
Totaal uitgaven	185.733	179.342	180.296

2.3. Kwaliteit

De gemeente conformeert zich aan de kwaliteitseisen die de KNVB stelt. Dat ligt voor de hand. Consuls van de KNVB toetsen aan de hand van deze eisen op wedstrijddagen of de velden speelbaar zijn. Als de consuls vinden dat de velden niet voldoen, kan er niet worden gespeeld. Zie voor de geldende normen bijlage 2. Ook de externe beoordelaars - ISA in 2006 en Grontmij in 2009 - hanteren de KNVB-normen als toetsingskader.

2.4 Betrokkenheid raad

Uit de kroniek van de beleidsvorming (bijlage 1) komt naar voren dat de rol van de raad beperkt is. In 2002 en 2004 spreekt de raad over de hoofdlijnen van het sportbeleid. Daarna niet meer. Bij de vaststelling van de begroting wordt niet of slechts summier gesproken over het onderdeel sportterreinen.¹² Wel is er in de marge van het raadsdebat aandacht voor het "glaukoniet-houdend" voetbalveld in Ten Boer (zie: bijlage 4). Bij het glaukoniet houdend voetbalveld ging het echter om een afwijking van het beleid: een incident. Om het nieuw aangelegde veld te herstellen moest een investeringsuitgave worden gedaan.

Over de hoofdlijnen van het voetbalveldenbeleid hebben wij van de raad weinig kaderstellende uitspraken aangetroffen. Enerzijds vinden raadsleden in het debat van 4 december 2002 dat er in alle vier dorpen voorzieningen moeten zijn: goede en toegankelijke accommodatie. Anderzijds moet het betaalbaar zijn; de onderhouds- en kapitaallasten moeten passen binnen de (sluitende) begroting.

¹¹ Zie bijlage 5, gegevens verkregen van de afdeling financiën van de gemeente Ten Boer.

¹² Product 6531 in het programma 5, Sport en Recreatie, van de programmabegroting.

2.5 Bevindingen

Afwijkingen van financieel kader

In april 2005 besluit het college te mikken op een dekkingspercentage¹³ van 6%. Daarnaast wordt besloten de huurtarieven jaarlijks te verhogen met de prijsindex. Ook zullen de gebruikersovereenkomsten met de voetbalverenigingen worden geactualiseerd. Een achterliggende gedachte bij deze actualisering is om een groter deel van de onderhoudstaak neer te leggen bij de vier voetbalverenigingen.¹⁴

Uit onderstaande tabel blijkt dat de nagestreefde dekkingsgraad van 6% de laatste twee jaar niet wordt gehaald. De geringe dekkingsgraad betekent dat de gemeente Ten Boer relatief grote inspanningen levert ten gunste van de tien voetbalvelden van de vier voetbalverenigingen.

Tabel 2: Baten en lasten op de begrotingspost 6531: sportterreinen¹⁵

	rekening 2008	begroting 2009	begroting 2010
uitvoeringskosten Groningen	34.991	36.042	36.384
inhuur personeel Groningen	74.212	78.018	78.413
Totaal onderhoudskosten	109.203	114.060	114.797
Huuropbrengsten	7.269	5.785	5.785
Dekkingspercentage	6,7%	5,1%	5,0%

Indien we uitgaan van 10 voetbalvelden en een onderhoudskosten~~norm~~ van € 9.800,- per veld,¹⁶ krijgen wij als richtbedrag 98.000,- euro. In de laatste drie jaren (2008-2010) liggen de werkelijke onderhoudskosten boven dit normbedrag. Dit leidt op het eerste gezicht tot de conclusie dat de kosten die de gemeente Ten Boer voor het onderhoud van de velden maakt, relatief hoog zijn.¹⁷

In de productenraming¹⁸ worden de onderhoudskosten voor het complex te Ten Boer onderschat en worden de onderhoudskosten voor het voetbalveld in Woltersum overschat. Deze vertekening is het resultaat van de keuze van een bepaalde verdeelsleutel. Bij het opstellen van de productenraming worden de totale kosten voor de inhuur van personeel toegerekend aan de vier voetbalcomplexen aan de hand van de sleutel: 33%, 22%, 22% en 22%. Bij het toerekenen van de uitvoeringskosten wordt de volgende sleutel gebruikt: 52%, 18%, 19% en 10%. Deze laatstgenoemde sleutel correspondeert beter met het aantal velden per complex dat om onderhoud vraagt. Naar de mate waarin de totale kosten voor de inhuur van personeel het totaal van de onderhoudskosten domineren, treedt er - naar het oordeel van de rekenkamercommissie - vertekening op.

¹³ Mate waarin de onderhoudskosten van de sportvelden kunnen worden gedekt uit de inkomsten uit de verhuur van deze sportvelden.

¹⁴ WSR stelt in een ambtelijk commentaar op het conceptrapport dat een belangrijk doel van deze actualisering ook is geweest om helderheid te krijgen over de taken van de gemeente en de taken van de verenigingen.

¹⁵ Zie bijlage 5, gegevens verkregen van de afdeling financiën van de gemeente Ten Boer.

¹⁶ Zie voor deze norm: "Kostenindicatie dagelijks gebruiksgeladen onderhoud traditioneel grassportveld", van de KNVB, 2009 en voor de verdere toelichting bijlage 2.

¹⁷ In de feitencheck stelt WSR dat voor dit bedrag ook de skeelerbaan wordt onderhouden. De kosten voor het onderhoud van de skeelerbaan worden echter verantwoord onder de begrotingspost 6530. Daarnaast voert WSR aan dat behalve de tien voetbalvelden ook 23.302 m² bosplantsoen wordt onderhouden. Maar de rekenkamercommissie betwijfelt of het relatief extensieve onderhoud dat aan de bosranden van de voetbalvelden wordt gepleegd een verschil van 16.000 euro's kan rechtvaardigen.

¹⁸ Ten Boer, *Gemeentebegroting 2010*, p.85, programma 5, post 6531.

doelbereiking

De doelen van het sportbeleid die de rekenkamercommissie heeft gevonden, zijn: actieve sportbeoefening, actieve sportbeoefening door de jeugd, verbeterde gezondheid en vitale dorpen. De rekenkamercommissie heeft zelf geen kwantitatieve informatie verzameld over de mate waarin deze vier doelen in de afgelopen periode werden gehaald. Een indicator voor het eerste doel is de ontwikkeling van het aantal actieve leden van de vier voetbalverenigingen. De rekenkamercommissie ging er aanvankelijk vanuit dat de voetbalverenigingen de gemeente zouden voorzien van informatie over hun bijdrage aan deze doelen. Een dergelijke verantwoording - monitor - werd niet aangetroffen.

Met de besturen van de voetbalverenigingen is gesproken over de activiteiten die hun clubs verrichten ten gunste van de leefbaarheid van het betreffende dorp. In het volgende hoofdstuk doen wij verslag van deze gesprekken (zie ook bijlage 7).

In beginsel is een (gebruikers)overeenkomst gebaseerd op wederkerigheid. Nu de gemeente zowel via investeringen (kapitaalslasten) als via onderhoud een substantiële (financiële) bijdrage levert aan de voetbalaccommodatie in de gemeente en de huurtarieven bescheiden zijn, is de gemeente - naar het oordeel van de rekenkamercommissie - gelegitimeerd de vier voetbalverenigingen te vragen duidelijk te laten zien welke bijdrage zij als club leveren aan: sportbeoefening, gezondheid, jeugd en leefbaarheid. Gelet op de bescheiden dekkingsgraad kan en mag de gemeente zich - naar het oordeel van de rekenkamercommissie - opstellen als vragende partij. Een dergelijke zakelijke benadering - "*voetbalverenigingen laat zien wat jullie allemaal doen voor de actieve sportbeoefening door de jeugd? En laat zien wat jullie doen voor de leefbaarheid van het dorp?*" - hebben we niet in alle gevallen aangetroffen.¹⁹

¹⁹ Ter onderbouwing van deze stelling verwijzen wij naar notulen van het overleg van de wethouder met de besturen van de voetbalclubs, het overleg over de ondertekening van de vier gebruikersovereenkomsten en het verslag van de vier gesprekken met de besturen van de voetbalverenigingen, zie bijlage 7.

Hoofdstuk 3 Voetbalclubs en kwaliteit velden

3.1 De clubs en hun plaats in de samenleving

S.V. Woltersum

S.V. Woltersum telt 115 leden. De club heeft 7 teams. Er zijn 4 jeugdteams en 3 seniorenteams. Eén van de seniorenteams is een damesteam. De meeste leden van de club komen uit Woltersum of uit de directe omgeving waarbij Overschilde van oudsher diverse leden levert. SV Woltersum heeft 1 veld in gebruik. Dit is een wetreveld. Dat houdt in dat er zowel wedstrijden als trainingen op plaatsvinden. Er is geen apart trainingsveld. Er ligt nog wel een tweede veld, maar dat is niet meer in gebruik. Soms is het lastig alle wedstrijden op één wedstrijdag in te plannen. Dan moet er met de tijden worden geschoven. Woltersum is een sportvereniging. Dat houdt in dat er binnen de vereniging verschillende sporten worden beoefend. Zo wordt een breed publiek bereikt. Het bestuur van SV Woltersum denkt dat het dorp ‘dood’ zou zijn zonder sportclub. De sportvereniging organiseert veel activiteiten in het dorp en draagt volgens het bestuur op die manier in grote mate bij aan de leefbaarheid van het dorp. Ook mensen van buiten het dorp kunnen op deze manier een sociaal netwerk opbouwen. Voorbeelden van deze activiteiten zijn: de organisatie van het gemeentelijke schoolvoetbal²⁰ (jaarlijks, al 42 jaar lang), activiteiten op Koninginnedag en spelletjesdagen. Aangezien de voetballers gebruik maken van de kantine van het dorpshuis, leveren de voetballers tevens de nodige omzet (inkomsten) op voor de dorpsvereniging.²¹

Omlandia

Omlandia heeft rond de 500 leden, verdeeld over 18 jeugdelftallen en 5 seniorenteams. Daarnaast zijn er 4 zaalvoetbalteams. Omlandia heeft 4 velden in gebruik. Het hoofdveld, het wetreveld (veld 2), het stergrazo oefenveld en veld 3. Niet elk team kan op de voorkeurstijd spelen. Een kunstgrasveld zou volgens de club uitkomst bieden. Een kunstgrasveld kan intensief worden bespeeld en kan zowel voor wedstrijden als trainingen worden gebruikt. Het zou dan in de plaats van het wetreveld moeten komen. Wetravelden worden volgens het bestuur van de voetbalvereniging tegenwoordig niet meer aangelegd. Het bestaande wetreveld is volgens hen een schraal veld, met weinig voedingsstoffen.

De rekenkamer geeft ten aanzien van de suggestie een kunstgrasveld aan te leggen in overweging dat er recent omvangrijke investeringen in de accommodatie van Ten Boer zijn verricht: zowel op het niveau van de velden als op het niveau van de accommodatie. Deze investeringen zijn nog (lang) niet afgeschreven. Bovendien is de aanleg van een kunstgrasveld relatief kostbaar en kunnen deze hoge investeringskosten alleen worden terugverdiend als het kunstgrasveld zeer intensief wordt bespeeld (dus wanneer verschillende andere velden worden afgestoten).²² Per saldo bestaat het risico dat het middel (kunstgrasveld) erger is dan de kwaal.

²⁰ Voor alle basisscholen in de gemeente Ten Boer.

²¹ Je zou hier kunnen spreken van een subsidie van de sportvereniging aan de dorpsvereniging. Dit onderstreept het belang van de sportvereniging voor de leefbaarheid van het dorp Woltersum.

²² In de Stad Groningen zijn er tegenwoordig veel kunstgrasvelden. Deze dure velden vragen een intensievere bespeling. Het gevolg is dat nu meerdere clubs gebruiken maken van een en hetzelfde complex met kunstgrasvelden. Het betekent ook dat deze clubs niet meer spelen in de wijken en buurten waarvan zij afkomstig zijn. Het delen van accommodatie kan iets zijn dat bij een grote stad past - hoewel het daar volgens sommige waarnemers ook buurten heeft beroofd van hun eigen identiteitsbepalende club en het delen van een complex niet altijd vanzelf gaat. Naar het oordeel van de

Het bestuur van Omlandia vindt dat de club meer is dan alleen een voetbalclub. Er worden naast wedstrijden en trainingen evenementen georganiseerd, zoals de keepersdag. Op de keepersdag komen meer kinderen af dan alleen de eigen jeugdleden. Bovendien is er een trapveldje voor de jongste jeugd, van 4 tot 6 jaar. Dit trapveld is bekostigd uit eigen middelen. De kantine fungeert als naschoolse opvang. In de kantine kunnen in het kader van de naschoolse opvang tussen de 20 a 25 kinderen worden opgevangen. Daarbij gebruiken deze kinderen ook de velden wanneer het weer dat toestaat. Voor dit gebruik van de kantine en de velden ontvangt de club een marktconforme vergoeding. De club heeft een eigen kledinglijn waarin een groot deel van de dorpsjeugd zich kleedt. Deze kleding geeft - volgens het bestuur - een gevoel van saamhorigheid.

GEO

GEO heeft 200 leden waarvan 120 jeugdleden. Van de overige 80 leden voetballen er 60. GEO heeft twee velden en één trainingsveld in gebruik. Er zijn 8 jeugdteams en 4 seniorenteam. Er zijn inmiddels 2 damesteam. De verlichting van het trainingsveld is zo afgesteld dat ook op een gedeelte van het tweede veld kan worden getraind. Er zijn volgens het bestuur voldoende velden. De leden komen behalve uit Garmerwolde en Thesinge, ook uit Ruischerbrug en Lewenburg. Er is een sterke sociale samenhang. Door het voetballen ontstaan er vriendschappen. Veel oudere spelers wonen inmiddels elders maar blijven spelen bij GEO. Veel studenten spelen nog steeds bij hun oude thuisclub in Garmerwolde. Veel leden willen niet bij een grote club spelen. Het samen spelen van jonge en oudere, goede en minder goede spelers is - naar het oordeel van het bestuur - een belangrijk pluspunt van deze vereniging.

TEO

TEO is een omnivereniging. Verschillende sporten worden bedreven, waaronder turnen, tafeltennis, hardlopen en voetbal. In totaal zijn er 250 leden aan de sportclub verbonden, op een totaal van 320 woningen in dit dorp. Van oudsher komen er ook leden uit Winneweer. Voetbal is een belangrijke tak van sport. Er zijn 7 voetbalteams die de clubkleuren van TEO verdedigen. TEO beschikt over 2 voetbalvelden. Veld 1 is het hoofdveld en wordt primair voor wedstrijden gebruikt. Volgens het bestuur zijn de twee velden beslist nodig. TEO is de enige sportclub in het dorp, waardoor alle sporten op het terrein van deze club worden beoefend. En velen dus aan de club gebonden zijn. Sociaal ligt het nut in de invulling van de vrije tijd (tijdsbesteding), meer beweging (gezondheid) en de binding in het dorp die het gevolg zijn van gezamenlijke sportbeoefening. Andere activiteiten, zoals de Koninginnedagviering, gaan niet van de club uit maar van een activiteitencommissie buiten de club.

3.2 Kwaliteit velden

Voor de beoordeling van de kwaliteit van de velden is gebruik gemaakt van:

- een enquête onder gebruikers van de velden: de voetballers zelf²³,

rekenkamercommissie past het delen van een kunstgrasveld door meerdere clubs minder goed bij het profiel van een plattelandsgemeente zoals Ten Boer. Maar het is de raad die zich hierover een beeld moet vormen.

²³ In september en oktober 2009 zijn op wedstrijddagen vragenlijsten voorgelegd aan vertegenwoordigers van zowel bezoekende (19) als thuis spelende (34) clubs. Ook zijn enkele scheidsrechters (2) gevraagd om hun oordeel te geven. In totaal hebben 55 respondenten hun mening gegeven. We hebben de teams zowel gevraagd een algemeen oordeel over de kwaliteit van het veld te geven als om specifieke elementen te beoordelen. Tevens is ruimte gelaten voor overige

- interviews met de clubbesturen²⁴
- het oordeel van de extern deskundige: Grontmij²⁵

De enquête en de interviews zijn gebruikt om het oordeel van de gebruikers in beeld te brengen. Het oordeel van Grontmij is gebruikt om te kijken wat een onafhankelijke, derde partij van de kwaliteit vindt.

3.2.1 Kwaliteit velden volgens gebruikers

Algemeen oordeel

Uitkomsten enquête

Het algemene oordeel van de gebruikers over de kwaliteit is in de eerste plaats in beeld gebracht door de gebruikers in de enquête te vragen een rapportcijfer te geven. Tevens is hen gevraagd de kwaliteit van het betreffende veld te vergelijken met de gemiddelde kwaliteit van de velden waar zij de laatste tijd hebben gespeeld.²⁶ Uit de enquête blijkt dat de kwaliteit van de velden veelal wordt beoordeeld met een ruime voldoende (dus met een 7 of hoger). Veld 2 van Garmerwolde wordt het minst goed beoordeeld. Uit een statistische analyse blijkt dat het algemene oordeel over dit veld (als enige) significant en in negatieve zin afwijkt van het oordeel over de andere velden²⁷.

Interviews

Tijdens de interviews laten de clubbesturen zich overwegend positief uit over de kwaliteit van de velden. Er worden ook kritische kanttekeningen geplaatst. In lijn met de uitkomsten van de enquête geeft het bestuur van GEO aan dat het tweede veld kante boord is. Het eerste veld is goed.

TEO stelt dat het hoofdveld boterzacht is en dat de omheining aan vervanging toe is. Het bestuur van deze voetbalvereniging stelt dat de gemeente dit veld al in 2001 zou renoveren. Daar is het echter niet van gekomen. Het veld ligt er al 40 jaar. De drainage is niet goed meer. Er ligt een stenen drainage. Her en der zijn er bomen geplant bovenop de drainage. De drainage is al eens

opmerkingen van de respondenten over de veldkwaliteit (open vragen). De gehanteerde vragenlijst, de tabellen met bevindingen en de antwoorden op de open vragen zijn opgenomen in bijlage 3.

²⁴ De rekenkamercommissie heeft met (vertegenwoordigers van) alle clubbesturen een interview gevoerd waarbij ook de kwaliteit van de velden aan de orde is gekomen.

²⁵ In opdracht van de gemeente brengt een deskundige organisatie periodiek de stand van zaken rond de kwaliteit van de velden in de gemeente in beeld en wordt een onderhoudsadvies gevraagd. Voorheen werd dit gedaan door ISA. ISA heeft voor het laatst in 2006 zo'n inventarisatie uitgevoerd. Aangezien de gemeente Groningen voor zo'n oordeel gebruik maakt van de diensten van Grontmij, heeft de Grontmij in 2009 ook de voetbalvelden in Ten Boer beoordeeld.

²⁶ Uit statistische analyses blijkt dat er in de enquête zowel op totaalniveau als op clubniveau geen statistisch significante verschillen zijn waar te nemen tussen enerzijds het oordeel van de vertegenwoordigers van de thuis spelende club en anderzijds het oordeel van de bezoekers en de neutrale scheidsrechters. In de rapportage over de resultaten van de enquête wordt er dan ook geen onderscheid gemaakt tussen het oordeel van de bezoekers, de scheidsrechters en de thuispelers.

²⁷ Deze statistische analyse is gedaan door beide vragen samen te voegen tot een 'schaal' waarmee de algemene kwaliteit van de velden kan worden gemeten. Dit samenvoegen is gedaan door het antwoordenpatroon van beide vragen eerst te 'standaardiseren' (omrekenen naar z-scores), waardoor ze vervolgens bij elkaar mogen worden opgeteld. Uit een schaalanalyse blijkt dat hiermee een betrouwbaar meetinstrument ontstaat (cronbach alpha = 0,77). Uit statistische analyses blijkt dat de scores voor wat betreft veld 2 van GEO op deze schaal significant afwijken van de overige velden (zowel bij een t-toets als bij een Mann-Whitney-Wilcoxon-toets is $p < 0,05$). Voor de overige velden zijn geen er significante afwijkingen.

doorgespoten om acute problemen te verhelpen. Verder is het tweede veld van TEO te kort, maar het veld mag met toestemming van de KNVB worden bespeeld.

Bij S.V. Woltersum ontbreken op het wetraveld verplaatsbare doelen²⁸. De club heeft zelf geen financiële ruimte deze doelen aan te schaffen. Tenslotte worden door een paar verenigingen kritische opmerkingen geplaatst bij de kwaliteit van de trainingsvelden.

Omlandia vindt de kwaliteit van het wetraveld tegenvallen. Het is volgens hen een schraal veld, met weinig voedingsstoffen. Een kunstgrasveld zou volgens Omlandia uitkomst bieden.²⁹

Het trainingsveld van GEO heeft volgens het bestuur van deze club onvoldoende kwaliteit. Soms moeten de spelers uit Garmerwolde voor hun trainingen uitwijken naar de kunstgrasvelden van Lewenborg. Een investering in het trainingsveld is hard nodig. De kosten van deze investering kan GEO zelf niet opbrengen.

Specifieke punten

Om op plezierige wijze op een veld een wedstrijd te spelen dan wel een training te houden, dienen de velden aan minimale eisen te voldoen (zie bijlage 2). Een voetbalveld dient tussen de 100 en 105 meter lang te zijn en tussen de 64 en 69 meter breed. Rondom het veld moet een ruimte zijn die uit hetzelfde materiaal bestaat als het veld. Dit is een zone voor de veiligheid van de voetballers, met een breedte van 4 meter waarin geen obstakels mogen staan. De omvang van het speelveld dient te worden afgebakend met duidelijke belijning. Bovendien moeten in het veld ook enkele lijnen worden aangegeven: de middellijn, de begrenzing van het 16-metergebied en de begrenzing van het 5-metergebied. Een afzetting (hekwerk o.i.d.), is niet bij alle velden verplicht, maar elke vereniging dient over 1 speelveld met afzetting te beschikken. Op een veld moeten doelen staan, aan beide korte zijden in het midden. Daarin dienen netten te zitten, die op doelmatige wijze aan de doelen zijn bevestigd. Het oppervlak van een speelveld dient te bestaan uit natuurgras of kunstgras. De ideale hoogte van het gras is tussen de 3 en 4 centimeter. De toplaag moet zowel onder droge als natte omstandigheden stabiel zijn. De uitloopstroken (veiligheidszone) moeten aan dezelfde eisen voldoen als het speelvlak, de ruimte binnen de lijnen. In het speelvlak van het veld mogen geen obstakels te vinden zijn, die gevaarlijk kunnen zijn voor de voetballers.

obstakels

In de enquête is aan de voetballers gevraagd in hoeverre het veld – in vergelijking met andere velden waarop zij spelen - gaten en pollen vertoont. De velden van Omlandia worden wat vaker beter gevonden (52%) dan die van de andere clubs waar men speelt. Uit statistische analyses blijkt dat veld 2 van Garmerwolde door de gebruikers op dit punt significant minder goed wordt beoordeeld dan de andere velden.

²⁸ Volgens normen van de KNVB dienen op een trainingsveld voldoende verplaatsbare doelen te staan. Verplaatsbare doelen voorkomen dat de gebieden bij de vaste doelen overbelast worden.

²⁹ In het vorige hoofdstuk is reeds aangegeven dat de rekenkamercommissie de aanleg van een kunstgrasveld minder opportuun acht. In de eerste plaats dienen bestaande investeringen (kapitaalsuitgaven) eerst te worden afgeschreven voordat nieuwe investeringen kunnen worden gepleegd. In de tweede plaats leiden de hoge kosten van de aanleg van een kunstgrasveld tot de noodzaak het totale aantal velden sterk te reduceren. In de derde plaats zijn er op twee van de drie andere voetbalcomplexen nog diverse objecten van groot onderhoud die zowel qua wachttijd als qua urgentie meer prioriteit verdienen.

lengte gras

Aan de gebruikers is gevraagd hoe zij de hoogte van het gras beoordelen. Alle respondenten die een wedstrijd hebben gespeeld in Ten Post geven aan tevreden te zijn over de hoogte van het gras. De hogere mate van tevredenheid in Ten Post is statistisch significant. Bij de overige clubs zijn er wel enige opmerkingen en. Het gras is soms wat te lang of het veld te zanderig. In interviews met de clubbesturen en bij de aanvullende opmerkingen in de enquête worden enkele suggesties gedaan. De respondenten vinden het niet altijd prettig dat er na het maaien plukken gras blijven liggen. Het heeft hun voorkeur wanneer het gemaaide gras wordt weggehaald.

zichtbaarheid belijning

De spelers zijn overwegend tevreden over de belijning van de velden. Ten aanzien van veld 1 van Omlandia beoordeelt iedere respondent de belijning als goed zichtbaar. De belijning op dit veld wordt als significant beter beoordeeld dan die van de andere velden.

veiligheidsstrook

Over het algemeen vinden de voetballers de veiligheidsstrook breed en veilig genoeg. Echter, in Ten Post oordelen drie van de zeven respondenten dat de veiligheidsstrook te smal is. Het verschil met het oordeel over de overige velden is statistisch significant.

3.2.2 Kwaliteit velden volgens Grontmij³⁰

Door Grontmij is in twee stappen onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de velden. In juni 2009 zijn de velden in Garmerwolde beoordeeld (nog voor het groot onderhoud in de zomer). In september 2009 zijn de overige velden beoordeeld. De algemene oordelen over de velden worden op de volgende pagina weergegeven. In bijlage 6 wordt uitgebreider ingegaan op de oordelen en de onderbouwing van die oordelen.

³⁰ Om de actuele kwaliteit van de velden te kunnen beoordelen maakt Grontmij gebruik van een aantal factoren waaraan een waardering wordt toegekend. Deze waardering komt tot stand na interpretatie van de verzamelde veldgegevens en bestaande gegevens. De toegekende waardering wordt per beoordelingsfactor met een code, bestaande uit een cijfer of letter aangegeven. De vijf beoordelingsfactoren met de waarderingsklassen zijn in volgorde van belangrijkheid: vlakheid, ontwateringstoestand, samenstelling top laag, verdichtingen, samenstelling grasbestand. Op basis van bovenstaande beoordelingsfactoren wordt één algemeen oordeel geformuleerd over het veld (goed, matig, slecht). Belangrijk om op te merken is dat de eerste twee beoordelingsfactoren (vlakheid en ontwateringstoestand) daarbij bepalend zijn. De laagste score op deze twee factoren bepaalt het eindoordeel. Vlakheid en ontwatering worden dus gezien als de belangrijkste factoren voor een goed veld.

Ten Boer - Omlandia	
• Veld 1	goed
• Veld 2	matig (vlakheid goed, ontwateringtoestand matig)
• Veld 3	goed
• Trainingsveld	goed
Ten Post - TEO	
• Veld 1 TEO	matig (vlakheid matig, ontwateringtoestand goed)
• Veld 2 TEO	goed
Woltersum	
• Veld 1	goed
Garmerwold - GEO	
• Veld 1	goed (expliciete scoring beoordelingscriteria ontbreekt)
• Veld 2	matig (expliciete scoring beoordelingscriteria ontbreekt)
• Trainingsveld	goed (expliciete scoring beoordelingscriteria ontbreekt)

Het bovenstaande overzicht laat zien dat Grontmij drie velden van het predicaat ‘matig’ voorziet. Bij veld 2 van Omlandia is de ontwateringtoestand beoordeeld als matig. Meer concreet is bij dit veld onder andere de waterberging in het bodemprofiel vrij gering en is het gehele bodemprofiel verdicht. Er is weinig bodemleven aanwezig in de toplaag. Bij veld 1 van TEO is met name de vlakheid matig. Het veld is volgens Grontmij licht golvend.

Ook veld 2 van Garmerwolde wordt beoordeeld als matig. Voor wat betreft de velden in Garmerwolde is het oordeel van Grontmij voor de rekenkamercommissie echter minder goed navolgbaar. Bij de velden van de andere drie clubs zijn de velden namelijk expliciet gescoord op vijf beoordelingscriteria. Bij de velden in Garmerwolde is dat niet gebeurd. Hier is in ‘lopende tekst’ een onderbouwing voor het oordeel over de velden geformuleerd. Hierbij valt met name op dat de vlakheid van het trainingsveld in de tekst wordt aangeduid als ‘redelijk tot matig’ en dat er ‘met name ter plaatse van de middenstrook vrij veel oneffenheden zijn aangetroffen’. Nu krijgt het veld het algemene eindoordeel ‘goed’. Uitgaande van de door Grontmij gehanteerde categorieën (goed, matig en slecht) en de gebruikelijke wijze van afronden, zou hier veeleer het oordeel ‘matig’ op zijn plaats zijn geweest. Het algemene oordeel over het trainingsveld lijkt dan ook te positief te zijn uitgevallen. Ook valt het de rekenkamercommissie op dat het algemene oordeel over veld 2 van Garmerwolde matig is, terwijl de onderbouwende tekst voor dat algemene oordeel over dit veld positiever van toon lijkt te zijn dan de onderbouwing van het algemene oordeel over het trainingsveld. Al met al is het voor de rekenkamercommissie onduidelijk hoe Grontmij komt tot de algemene oordelen over de velden in Garmerwolde.

Ten aanzien van enkele in de vorige paragrafen aangegeven aandachtspunten valt op te merken dat de veiligheidsstroken op veld 1 in Ten Post (uitloop) precies voldoen aan de norm van vier meter en dat veld 2 in Ten Post inderdaad te klein is (65m x 92m).

3.3 Conclusies

De gebruikers beoordelen de kwaliteit van de velden over het algemeen als (ruim) voldoende. Het oordeel van de Grontmij is ten aanzien van drie velden minder positief. Drie velden worden door de Grontmij beoordeeld als “matig”. Daaronder bevindt zich ook het door de gebruikers als significant minder positief beoordeelde veld 2 in Garmerwolde. In Garmerwolde is echter met name de kwaliteit van het trainingsveld een aandachtspunt. In de enquête wordt hier nadrukkelijk aandacht voor gevraagd. Het oordeel van de Grontmij over de velden in Garmerwolde is voor de rekenkamercommissie moeilijk te volgen. Meer specifieke punten die aandacht verdienen zijn het te kleine veld 2 in Ten Post, een door een aantal respondenten als onveilig beleefde veiligheidsstrook van veld 1 in Ten Post (voldoet wel aan de afmetingsnormen) en het ontbreken van verplaatsbare doelen op het Wetraveld in Woltersum.

Aandacht vragen:

- het trainingsveld in Garmerwolde
- veld 2 in Garmerwolde
- veld 1 in Ten Post
- verplaatsbare doelen ten behoeve van Woltersum
- veld 2 in Ten Post
- veld 2 Omlandia

Hoofdstuk 4 Onderhoud

4.1 Afspraken

Drie van de vier voetbalclubs hebben in het recente verleden met het gemeentebestuur (vertegenwoordigd door de wethouder of burgemeester) een gebruikersovereenkomst gesloten. In deze gebruikersovereenkomst wordt bepaald aan de hand van welke maatstaven de huur voor de club wordt berekend.

Als de club bepaalde onderhoudstaken voor haar rekening neemt - zoals mollen vangen, bosjes rond het veld onderhouden of de velden meteen na slidings herstellen - krijgt de club daarvoor een bepaalde compensatie: in de orde van enkele tientjes per veld per jaar. Met dat bedrag wordt de af te dragen huur vermindert.

De gebruikersovereenkomst roept ook een fonds "groot onderhoud sportaccommodaties" in het leven.³¹ De gemeente zal jaarlijks € 7.500,- toevoegen aan dat fonds waarop alle vier voetbalclubs een beroep kunnen doen. Ten laste van dat fonds kunnen de clubs per periode van tien jaar tot een bepaald maximum investeringen doen in groot onderhoud van de clubgebouwen. Ten aanzien van investeringen in de sportvelden bevat de gebruikersovereenkomst de bepaling dat er per periode van 10 jaar een onderhoudsinvestering van €1.000,- mogelijk is.

De gebruikersovereenkomst legt vast dat de gemeente het terreinonderhoud voor haar rekening neemt. Onder terreinonderhoud wordt verstaan: maaien, prikken, rollen, slepen, bemesten, bezanden, inzaaien, drainage, beregenen, slootonderhoud. Verder wordt in de bijlage nauwkeurig bepaald welke taken de gemeente voor haar rekening neemt en welke taken de club moet oppakken. Met enig regelmaat (een keer per jaar) hebben de voetbalclubs overleg met de wethouder.

De sportvereniging TEO heeft als enige geen overeenkomst met het gemeentebestuur gesloten. De accountmanager van WSR zegt niet te weten waarom TEO de overeenkomst niet heeft getekend. Het bestuur van TEO stelt dat het bepaalde wijzigingen in het voorgelegde contract heeft voorgesteld. Op dit voorstel tot wijziging heeft het gemeentebestuur - volgens TEO - nog niet gereageerd. Hoewel er tussen TEO en het gemeentebestuur geen geldige overeenkomst geldt, handelt het gemeentebestuur alsof er zo'n overeenkomst is: het onderhoud vindt gewoon plaats. Ook TEO voldoet de huurtarieven conform de - niet-ondertekende - overeenkomst. De rekenkamercommissie kan zich voorstellen dat clubbestuur en gemeentebestuur opnieuw met elkaar rond de tafel gaan om te overleggen over de vier aspecten van de aangeboden gebruikersovereenkomst waarvoor het bestuur van de voetbalvereniging TEO correcties heeft voorgesteld.

³¹ Ten aanzien van de instelling van dit fonds ligt er overigens ook een collegebesluit, dd. 24-5-2007.

4.2 Onderhoud in de praktijk

Vòòr 1-1-2007 werd het onderhoud van de tien voetbalvelden uitgevoerd door twee medewerkers van de gemeente Ten Boer. Een deel van dit onderhoud werd uitbesteed aan plaatselijke aannemers en aan het regionale werkvoorzieningschap: Fivelingo.

Na 1-1-2007 is de ambtelijke verantwoordelijkheid voor het voetbalveldenonderhoud neergelegd bij de Werkmaatschappij Sport en Recreatie. WSR stelt de onderhoudsbestekken op en laat het reguliere voetbalveldenonderhoud uitvoeren door medewerkers van de wijkpost Ten Boer van de Dienst RO/EZ. Grote klussen worden uitbesteed aan plaatselijke aannemers en aan de beide werkvoorzieningschappen: Fivelingo en DSW.

De rekenkamercommissie vroeg de vier besturen van de voetbalverenigingen of het onderhoud na de taakoverdracht beter geworden is. De bestuurders vinden dat de medewerkers die nu het reguliere veldenonderhoud verrichten minder persoonlijk betrokken zijn bij de voetbalverenigingen dan vroeger (bijlage 7).

Bij het onderhoud is vaker sprake van wisselende personen. Om afspraken met de onderhoudsfunctionarissen van de wijkpost van RO/EZ te maken, moet de bestuurder van de voetbalvereniging contact leggen met de accountmanager van WSR. De lijnen zijn langer geworden. Zaken die de clubbesturen met de onderhoudsfunctionarissen bespreken, bereiken de verantwoordelijke functionaris bij WSR niet. Per saldo vinden de bestuurders het contact moeizamer.

De bestuurders van de voetbalverenigingen hebben de afgelopen drie jaar geen formele klacht ingediend bij OCSW of bij WSR. Wel hebben de bestuurders regelmatig meldingen gedaan bij WSR met betrekking tot zaken die mis gingen (of dreigden mis te gaan). Zoals een partij zand die keien bevat of groot onderhoud dat te laat wordt gestart. Sommige bestuurders zeggen dat WSR of de wijkpost van RO/EZ snel op meldingen reageert. Andere bestuurders zeggen dat zij er achteraan moet zitten voordat er iets gebeurt. In Woltersum werden in het recente verleden kwesties nog steeds gemeld bij de voormalige onderhoudsmedewerker van de gemeente Ten Boer die de melding vervolgens doorgaf aan de accountmanager van WSR.

De bestuurders van Omlandia daarentegen stellen zonder veel moeite en steeds op korte termijn contact te kunnen leggen met de accountmanager van WSR. De bestuurders van de andere drie voetbalverenigingen zijn vaker van mening dat het hen moeite kost om contact te leggen.

De voetbalclubs verrichten op kleine schaal eigen onderhoudswerk. Het is niet altijd gemakkelijk daarvoor vrijwilligers te vinden. De korting op de af te dragen huur die met het eigen onderhoudswerk kan worden verdiend is niet erg hoog: een paar tientjes. Zo krijgt de vrijwilliger die mollen vangt bij een van de clubs ook een paar tientjes, waardoor het clubvoordeel weer wegvloeit. De geïnterviewde bestuurders noemen de financiële prikkel om als club meer onderhoudswerk op zich te nemen niet groot. Dat voetbalclubs onderhoudstaken op zich nemen komt vooral voort uit de grote betrokkenheid bij de club en de sport als zodanig: veeleer een intrinsieke, dan een extrinsieke motivatie.

Een argument om het aantal onderhoudstaken niet uit te breiden is dat het voor de drie kleinere voetbalverenigingen moeilijk is voldoende vrijwilligers te vinden. Soms ontbreken de benodigde machines. Soms is de inzet van deze machines zo beperkt dat de aanschaf niet gemakkelijk kan worden terugverdiend.

Over de kwaliteit van de velden - en daarmee in feite ook over de kwaliteit van het onderhoud - zijn de besturen van twee van de vier clubs zonder meer tevreden. Bij twee andere clubs zijn er klachten zowel over het reguliere onderhoud als over het uitblijven van achterstallig grootonderhoud met betrekking tot een bepaald veld. In Ten Post is het bestuur van mening dat het wedstrijdveld na 40 jaar een forse vervangingsinvestering vergt. In Garmerwolde is het bestuur van de vereniging van mening dat het trainingsveld hard toe is aan een opknapbeurt.

WSR regisseert het onderhoud. Daarbij worden onderhoudsbestekken opgesteld en worden zowel particuliere aannemers ingeschakeld als medewerkers van de dienst RO/EZ.³² Een opvallend verschil is dat de particuliere medewerkers in hun facturen specificeren welke verrichtingen zij op welk moment hebben verricht (dus laten zien dat zij een urenadministratie voeren). Van de dienst RO/EZ ontvangt de regisserende WSR slechts uren totalen zonder uitsplitsing naar de activiteiten waaraan deze uren werden besteed (bijlage 5).

Op de vraag of WSR inzicht heeft in wat de feitelijke kosten van de diverse activiteiten van de dienst RO/EZ zijn, stelde de accountmanager dat in de periode 2007-2009 wordt gewerkt met vooraf overeengekomen bedragen en dat pas bij de evaluatie van het Model-Ten Boer in 2010 zal worden gezien of de werkelijke kosten van het onderhoud door RO/EZ afwijken van de afgesproken tarieven. De rekenkamercommissie kan niet vaststellen of de vergoeding die RO/EZ voor het onderhoud van de tien velden krijgt te hoog of te laag is.

4.3 Monitoren

Eens in de drie jaar wordt de kwaliteit van de voetbalvelden beoordeeld door een externe instantie. Deze monitor richt zich vooral op het uiteindelijk product (het voetbalveld) en niet onmiddellijk - of in veel mindere mate - op een beoordeling van het gepleegde onderhoud (zowel de kwaliteit van het bestek als de bewaking van de uitvoering). De kwaliteitsbeoordelingen bevatten wel suggesties om het (toekomstige) onderhoud op een bepaalde leest te schoeien. In het gesprek met de accountmanager WSR wordt gesteld dat de onderhoudsadviezen van de kwaliteitsbeoordelaars altijd worden opgevolgd.

De laatste tijd is er in de vakliteratuur een levendige discussie gevoerd over de meest duurzame en meest efficiënte strategie van veldonderhoud. Uit onderzoek blijkt dat geringere hoeveelheden mest en mineralen die op meer tijdstippen over de velden worden verspreid een veel beter resultaat opleveren, zowel in termen van euro's, kwaliteit van het gras als in uitspoeling naar het oppervlaktewater. Om die reden zijn de richtlijnen voor het voetbalveldenonderhoud de laatste periode veranderd. Een discussie over deze meer duurzame onderhoudsstrategieën³³ lijkt wenselijk.

³² De dienst RO/EZ wil de werkzaamheden echter niet volgens het bestek uitvoeren. Hieraan liggen afspraken ten grondslag die bij de overgang van de ambtelijke taken naar de gemeente Groningen door de gemeente Ten Boer zijn gemaakt over de voormalige medewerkers. Bron: ambtelijke reactie gemeente Groningen, 9-12-2009.

³³ De rekenkamercommissie heeft besloten deze thematiek te laten rusten teneinde het onderzoek niet te breed te maken. Zie echter: M. van Hulzen, Nieuwe richtlijnen voor stikstof en fosfaat gift: minder bemesten is beter voor milieu en grasmat, in: *Sportaccom*, pp.15-17, februari 2009. Vanuit een oogpunt van duurzaamheid kan de gemeenteraad overwogen aan te dringen op een minder intensieve bemesting van de tien voetbalvelden.

4.4 Conclusie

Het onderhoudsbeleid wordt vastgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders. De gemeenteraad heeft zich daar - voor zover wij kunnen vaststellen – nog nooit over uitgesproken. De wethouder sport speelt een beleidsbepalende rol, daarin geadviseerd door de medewerkers van WSR/OCSW. De uitvoering van het onderhoudsbeleid is ondergebracht bij WSR. WSR maakt per veld onderhoudsbestekken. De taken worden door WSR toegewezen aan aannemers en de wijkpost van RO/EZ. Het onderhoud dat de clubs zelf voor eigen rekening nemen is beperkt. De financiële prikkel om dat onderhoud zelf ter hand te nemen is gering. De clubs verrichten zelfstandig onderhoud vooral om de velden in goede conditie te houden (intrinsieke motivatie) en minder om zo een korting te bedingen op de af te dragen huur (extrinsieke motivatie). Bezien vanuit de vier verenigingen is het na 1-1-2007 lastiger te communiceren met de gemeentefunctionarissen die het onderhoud verrichten dan voorheen. Op basis van de gevoerde gesprekken veronderstelt de rekenkamercommissie dat de voetbalvereniging Omlandia er het beste inslaagt haar wensen bij WSR over het voetlicht te krijgen.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Aan het begin van het onderzoek dacht de rekenkamercommissie dat het mogelijk zou zijn de vraag - *is er sprake van evenwicht tussen huurtarief en eigen inspanning van de voetbalverenigingen enerzijds, en het door de gemeente geleverde onderhoud en de kwaliteit van de velden anderzijds* – van een duidelijk antwoord te voorzien. In de loop van het onderzoek bleek echter dat de gemeenteraad zich in het recente verleden (2002-2009) niet expliciet heeft uitgesproken over de hoofdlijnen van het voetbalveldenbeleid. Door het ontbreken van een duidelijk (afwegings)kader is het voor de rekenkamercommissie niet mogelijk een objectief antwoord te geven op de centrale vraag. De rekenkamercommissie heeft wel de volgende deelconclusies kunnen trekken:

1. Aan het college wordt veel ruimte gelaten om afspraken met clubs te maken. Het ontbreken van een duidelijk beleidskader waarbinnen afspraken worden gemaakt en voornamelijk bilaterale overleggen tussen clubbesturen en wethouder leiden er toe dat de beslissingen van het college over (groot)onderhoud en kwaliteitsinvesteringen niet altijd helder zijn voor de clubs. Zo kan het voorkomen dat het ene clubbestuur meent dat het langer moet wachten voordat de gemeente een noodzakelijke investering in groot onderhoud of heraanleg pleegt dan wanneer de noodzakelijke investering in groot onderhoud of heraanleg wordt aangevraagd door een andere voetbalvereniging.³⁴ Dit gebrek aan transparantie kan voeding geven aan misverstanden.
2. De vier voetbalverenigingen leveren een (zeer) belangrijke bijdrage aan de sportbeoefening, de tijdsbesteding van de jeugd en de leefbaarheid van de vier dorpen en hun directe omgeving.
3. De voetballers zijn gemiddeld genomen tevreden over de kwaliteit van de velden. *Het waarderingscijfer dat de voetballers geven is een ruime zeven.*³⁵
4. Het contact tussen de voetbalverenigingen enerzijds en de accountmanager en de onderhoudsfunctionarissen van de gemeente anderzijds loopt nu over meer schijven dan voor 2007. Vooral de bestuurders van de voetbalverenigingen in Ten Post, Woltersum en Garmerwolde hebben moeite om snel en met gemak contact te leggen met de functionarissen die verantwoordelijk zijn voor het onderhoud.
5. Eén van de oorspronkelijke doelen van de gebruikersovereenkomsten was om de voetbalverenigingen een groter aandeel te laten nemen in het onderhoud van de velden. Hoewel de vier voetbalverenigingen enkele onderhoudstaken in eigen beheer hebben genomen, blijft het eigen onderhoud relatief beperkt. Een reden daarvoor is dat de drie

³⁴ Deze beeldvorming is overigens te verklaren doordat de gemeente recentelijk bij één van de vier voetbalverenigingen relatief uitgebreide kapitaalsinvesteringen heeft gepleegd in zowel de accommodatie als de velden. Het gevolg van een en ander is dat de accommodatie op het ene complex wat moderner en nieuwer is dan op de andere complexen.

³⁵ Het minst tevreden zijn de geraadpleegde voetballers over bepaalde velden in Garmerwolde (trainingsveld en veld 2).

kleinere verenigingen over onvoldoende vrijwilligers beschikken om zelfstandig een groter aandeel te nemen in het onderhoud. Daarnaast wordt de financiële prikkel - de korting op de huurafdracht - onvoldoende motiverend gevonden: *Het door de verenigingen zelf verrichte onderhoud is in beperkte mate toegenomen.*

6. Het college streeft er naar dat de huuropbrengst tenminste 6% bedraagt van de uitgaven die de gemeente pleegt voor het onderhoud van de velden. In 2009 en 2010 wordt deze norm net niet gehaald: *De huuropbrengst is bescheiden.*
7. Jaarlijks betaalt de gemeente Ten Boer voor het onderhoud van de tien voetbalvelden meer dan 100.000 euro. Dit bedrag is hoger dan correspondeert met de norm die de KNVB hanteert voor het onderhoud van intensief bespeelde voetbalvelden: De kans is aanwezig³⁶ dat de gemeente *relatief veel geld uitgeeft aan het onderhoud van de tien velden.*
8. De huidige productenraming geeft geen getrouw inzicht in de werkelijke onderhoudskosten die voor de velden op de vier voetbalcomplexen door WSR/RO/EZ worden gemaakt. De kostentoerekening is niet gebaseerd op een urenadministratie.
9. Gelet op de grote inspanningen die de gemeente ten behoeve van de vier voetbalverenigingen verricht en gelet op het wederkerige karakter van de gebruikersovereenkomst, meent de rekenkamercommissie dat het college van burgemeester en wethouders *zich ten opzichte van de voetbalverenigingen zakelijk kan en mag opstellen.*
10. Uit de gesprekken met de besturen van de voetbalverenigingen komt naar voren dat vooral de kwaliteit van het trainingsveld te Garmerwolde en het hoofdveld in Ten Post te wensen overlaat.
11. Uit het rapport van Grontmij komt naar voren dat drie velden een matige kwaliteit hebben: het tweede veld in Garmerwolde, het hoofdveld in Ten Post en het tweede veld in Ten Boer. De rekenkamercommissie merkt op dat het oordeel van Grontmij over het tweede veld en het trainingsveld in Garmerwolde niet goed navolgbaar is.³⁷

5.2 Aanbevelingen

1. Formuleer als raad een duidelijk beleidskader en bevorder dat er jaarlijks een gezamenlijk overleg plaatsvindt tussen de portefeuillehouder en alle vier besturen.
2. Nodig het college uit zich in het overleg met de vier voetbalbesturen zakelijk op te stellen en het door de raad vastgestelde beleidskader als uitgangspunt te nemen.

³⁶ De rekenkamer kiest voor een voorzichtige formulering. In de ambtelijke feitencheck is immers naar voren gebracht dat het onderhoud van de belendende bospercelen het nodige werk en dus ook de nodige kosten met zich mee brengt waarin de KNVB-normen niet voorzien. Of deze tegenwerping hout snijdt kon bij het afronden van dit rapport niet meer worden vastgesteld.

³⁷ Niet valt uit te sluiten dat er sprake is van een verwisseling van gegevens.

3. Breng de driejaarlijkse rapportage over de kwaliteit van de voetbalvelden voortaan ter kennis van de raad.³⁸
4. Organiseer elk jaar een sportief treffen tussen de medewerkers van de wijkpost Ten Boer van de Dienst RO/EZ (aangevuld met spelers van WSR en OSCW) enerzijds en de gezamenlijke bestuurders van de vier voetbalverenigingen anderzijds.
5. Zorg dat het jaarlijkse groot onderhoud in de zomer zo snel mogelijk na de wedstrijdstop wordt gestart: zodat geen kostbare groeitijd verloren gaat en de competitiestart geen vertraging ondervindt.
6. Vraag aan het college in hoeverre het wenselijk is nieuwe inzichten met betrekking tot *duurzaam* voetbalveldenbeheer in te voeren en na te leven.
7. Dring als raad bij de portefeuillehouder sport en het bestuur van omnivereniging TEO aan op spoedige hervatting van hun periodiek overleg opdat overeenstemming kan worden bereikt over een gebruikersovereenkomst.
8. Nu de accountmanager voetbalvelden per 1-1-2010 van functie is veranderd, is het van belang dat zijn opvolger op korte termijn een kennismakingsronde maakt met de besturen van de vier voetbalverenigingen in Ten Boer.
9. Voorzie sportvereniging Woltersum van twee verplaatsbare doelen. Zo kan tijdens trainingen de verzanding van de doelmonden worden verminderd. De accountmanager stelt dat WSR in haar opslag nog ongebruikte, verplaatsbare doelen op voorraad heeft.
10. Investeer - voor zover het budget dat toestaat – bij voorrang in het trainingsveld te Garmerwolde en in de velden die naar het oordeel van Grontmij matig zijn.

³⁸ Deze informatie stelt de raad in staat de geschiktheid van het onderhoud en de bespeelbaarheid van de velden (het tussendoel) te beoordelen.

Bijlage 1: Kroniek van gemeentelijk beleid onderhoud voetbalvelden

datum	brontekst	citaat
4-12-2002	verslag openbare vergadering beleidscommissies	Het is de bedoeling een kaderstellende discussie te voeren over het sportbeleid van de gemeente Ten Boer. Wethouder Zwerver stelt: "Sport en sportbeoefening zijn een sociaal gebeuren die worden gedaan voor plezier en ook gezondheid. Voor sportbeoefening zijn voorzieningen nodig. Daarom kiest de gemeente er voor de discussie toe te spitsen op de sportaccommodaties. Het gaat erom wat we met elkaar willen, waar we willen staan in 2010. Het uitgangspunt is zorg voor een voldoende over de gemeente verspreid aanbod van sportvoorzieningen dat voor een ieder toegankelijk is" Mevrouw De Vreugd: "Haar fractie wil het sociale aspect als kader laten meewegen bij de beoordeling of een sport wel of niet binnen een kern of een dorp moet blijven. De accommodatie van een sportvereniging is (...) ook een sociaal ontmoetingspunt in een dorp." (...) "Haar fractie staat positief tegenover een gehele of gedeeltelijke privatisering." De Heer De Wind vindt dat "enerzijds moet worden gestreefd naar het bevorderen en in stand houden van de leefbaarheid van de dorpen die wordt bepaald door een veelheid van factoren waaronder met name sportvoorzieningen. Anderzijds is het nodig om in het kader van het sportaccommodatiebeleid keuzes te maken in het perspectief van de krappe financiële situatie." De heer Tammeling merkt op dat "niet de raad de kaders moet stellen, de mensen in de dorpen bepalen de leefbaarheid, de raadsleden moeten eerst nagaan wat er in de dorpen leeft, voordat er een beleidskader wordt vastgesteld." De heer De Wind stelt dat "de gemeenschap in Ten Boer aan de vooravond staat van een moeilijke periode waarin ingrijpende financiële keuzes moeten worden gemaakt. Pas als duidelijk is wat de financiële toekomst van Ten Boer is kan duidelijk worden hoe met de sportaccommodaties moet worden omgegaan, daarbij mag dit niet ten koste gaan van de leefbaarheid van de dorpen." De voorzitter concludeert dat "er een patstelling is ontstaan. Er zijn door de raad geen richtinggevende kaders gesteld met betrekking tot het sportbeleid." Wethouder Zwerver concludeert: "het college heeft geen richtinggevend kader aangereikt gekregen. Het enige dat er ligt is een financieel kader. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden. Daarmee gaat het college aan de slag. Te zijner tijd kan de raad voorstellen van het college tegemoet zien."
9-12-2003	overleg wethouder met sv Woltersum	besluit om van twee velden terug te gaan naar één gerenoveerd wedstrijd-trainingsveld; kleedkamerfaciliteit in dorps huis geen facelift mede met financiële steun van gemeente
9-6-2004	voorbekoming begroting 2005 in de gemeenteraad	alle fracties geven het college opdracht om: "de mogelijkheid te onderzoeken om de sportverenigingen zelf de velden en accommodaties te laten onderhouden, op zodanige manier dat de gemeente en de verenigingen daar beter van worden."
10-6-2004	voorstel aan college	financiële ondersteuning groot onderhoud voetbalaccommodaties: gebouw Omlandia wordt overgedragen aan de club; er komt een fonds voor groot onderhoud clubgebouwen; maximale kapitaallasten € 10.000,-

		voor vier verenigingsgebouwen.
23-9-2004	voorstel aan college: bezuiniging sportvelden begroting 2005	Nader onderzoek doen naar mogelijkheden om te bezuinigen op de post onderhoud sportvelden; voorstel om groenonderhoud buiten de lijnen over te dragen aan de clubs
30-9-2004	voorstel aan college: zelfwerkzaamheden sportvelden, begroting 2006	"Jaarlijks blijkt dat de kosten en de baten (inkomsten uit verhuur) ten aanzien van de sportvoorzieningen verder uit elkaar raken. Hoewel sport hoog in het vaandel van de gemeente staat geschreven, is zo langzamerhand het punt bereikt waarbij de kosten te hoog zijn geworden (...) De kosten voor het onderhoud aan de buitensportaccommodaties worden voor een groot deel veroorzaakt door de personele lasten, afdeling Buitendienst. Veel werkzaamheden worden uitgevoerd door de eigen mensen in vaste dienst." Het college besluit ook te onderzoeken of de clubs veldonderhoud kunnen doen binnen de lijnen.
31-1-2005	overleg wethouder met besturen voetbalclubs	wethouder zet uiteen dat door overdracht van onderhoudswerkzaamheden aan clubs wellicht een besparing mogelijk is die zowel voor gemeente als voor de clubs profijtelijk is.
28-2-2005	overleg wethouder met besturen voetbalclubs	Omlandia is eventueel bereid om onderhoudstaken over te nemen: maar over welke taken hebben we het; en er is een grens aan het aantal vrijwilligers dat we kunnen vinden.
14-4-2005	voorstel aan college zelfwerkzaamheden sportvelden, begroting 2006	Voorgesteld wordt om <u>niet</u> over te gaan tot het privatiseren van het gehele onderhoud van de velden. Wel zullen de tarieven die aan de clubs in rekening worden gebracht jaarlijks met 3% worden verhoogd. Er zal opnieuw over privatisering worden gesproken wanneer meer duidelijkheid is over de taakoverdracht richting gemeente Groningen. De werkelijke onderhoudskosten per veld zijn volgens ISA-sport € 9.841,- per jaar (2004). De situatie in TenBoer is als volgt: pakket 1 (maaien, vegen, rollen, prikken, slepen en bemesten) € 4.213,-; pakket 2 (onkruid, drainage, mollen) € 3.421,-; pakket 3 (bezanden, verticuteren, doorzaaien) € 2.067,- . Dus in totaal € 9.700,- Op basis van 10 velden gaat het dan om € 97.000,- per jaar inclusief BTW. Een groot deel wordt gedaan door eigen medewerkers (€ 61.000,-). Uit overleggen met de verenigingen is gebleken dat 2 a 3 van de verenigingen een negatieve grondhouding hebben ten opzichte van privatiseren (...) Een jaarlijkse tariefverhoging van 10% voor de periode 2006-2008 waarbij uitgaande van een kostenstijging van 3% aan de uitgavenkant het dekkingpercentage groeit van 5,65% in 2006 naar 6,8% in 2008. Voor de verenigingen betekent dit dat de totale huur van € 5.650 in 2005 naar € 7.519 in 2008 gaat.
18-4-2006	ondertekening gebruikersovereenkomst met voetbalvereniging	Sportgebouw gaat in eigendom over naar v.v. Omlandia. Twee wedstrijdvelden, een trainingsveld en SterGraZo-hoek worden in beheer gegeven van de voetbalvereniging Omlandia. Omlandia beheert het clubgebouw. De gemeente zal zorgen voor een fonds 'groot onderhoud sportaccommodaties'. De onderhoudstaken worden tussen gemeente en club verdeeld. De huurtarieven zullen jaarlijks met een drie procent worden verhoogd.
28-6-2006	voorstel wateroverlast voetbalveld Omlandia	In de periode 2001-2002 heeft Arcadis bij voetbalvereniging Omlandia de aanleg van het hoofdveld, de Stergrazo oefenhoek en het verleggen van veld 3 uitgevoerd. De

		bespeelbaarheid laat te wensen over als gevolg van groeiende wateroverlast. De oorzaak daarvan is gelegen in de zandige tussenlaag. Hierin zit glauconiet. Een nauwelijks te traceren kleiachtig materiaal dat de eigenschap heeft om tot 10 keer het eigen volume te kunnen opzwellen onder natte omstandigheden. De oplossing is dat de top laag wordt verwijderd en de glauconiet houdende laag ook wordt verwijderd waarna een nieuwe drainage zal worden aangelegd. Dan een nieuw zandpakket aanbrengen en dat de top laag terugzetten. Over de jaren 2006, 2007 en 2008 wordt een investeringskrediet gevraagd van in totaal € 124.870,-
24-5-2007	voorstel aan college: fonds sportaccommodaties en meerjaren onderhoudsplanning	definitief instemmen met het instellen van een fonds gericht op groot onderhoud van sportaccommodaties. Jaarlijks €7500,- in het fonds storten. Maximaal € 75.000,- voor kapitaallasten. In het verleden deden de voetbalverenigingen ad hoc een beroep op de gemeente voor financiële ondersteuning van groot onderhoud. Hierdoor ontstond er menigmaal verwarring en ook rechtsongelijkheid. Om in de toekomst rechtsongelijkheid uit te sluiten, is besloten om met alle vier voetbalverenigingen een gebruiksovereenkomst aan te gaan. De gebruiksovereenkomst met Omlandia is per 1-1-2006 ingegaan. Met voetbalvereniging Garmerwolde is de afspraak om de gebruiksovereenkomst met terugwerkende kracht per 1-1-2007 in te laten gaan. College stemt definitief in met op richten fonds sportaccommodaties. Er wordt een eerste storting gedaan van €15.000,-
oktober 2007	Programmabegroting 2008, programma 5	Op het gebied van sport (...) gebeurt er al veel in Ten Boer. Toch zijn er mogelijkheden voor verbetering van vooral veel sport-(...)voorzieningen in de verschillende dorpen. Dat betekent dat er goede plannen moeten komen. Waarbij ook veel zelfwerkzaamheid en inzet van de verschillende dorpen en/of sportverenigingen wordt verwacht. Alleen wanneer gemeentebestuur en de sportverenigingen samen optrekken kunnen de beschikbare gelden doordacht en efficiënt worden ingezet (...) Implementeren van het gevormde fonds 'groot onderhoud sportvoorzieningen' waarbij aan de afspraken met de sportverenigingen goede uitvoering wordt gegeven.
19-11-2008	ondertekening gebruikersovereenkomst met v.v. Woltersum	er worden nauwkeurige afspraken gemaakt over de onderhoudstaken van gemeente en voetbalclub
30-01-2009	ondertekening gebruikersovereenkomst met v.v. Garmerwolde en omgeving (GEO)	er worden nauwkeurige afspraken gemaakt over de onderhoudstaken van gemeente en voetbalclub.

Bijlage 2: Kwaliteitsnormen voetbalvelden

algemene eisen³⁹

Om op een veld op redelijke wijze voetbalwedstrijden af te werken, dan wel trainingen te laten plaatsvinden, moeten velden aan bepaalde minimale eisen voldoen. In de ideale situatie moet een trainingsveld aan dezelfde eisen voldoen als een wedstrijdveld, opdat de wedstrijd situaties zo goed mogelijk kunnen worden nagebootst. Bovendien komen dan alle trainingsoefeningen het best tot hun recht. Trainingsvelden worden echter zwaarder belast dan wedstrijd velden, waardoor er aan de staat van een trainingsveld harder moet worden gewerkt, om aan dezelfde eisen te voldoen.

afmetingen

Een voetbalveld dient tussen de 100 en 105 meter lang te zijn en tussen de 64 en 69 meter breed. Rondom het veld moet er een ruimte zijn die uit hetzelfde materiaal bestaat als het veld zelf. Dit is een zone voor de veiligheid van de voetballers, met een lengte van 4 meter, waarin geen obstakels mogen staan.

De omvang van het speelveld dient te worden afgebakend met duidelijke belijning. Bovendien moeten in het veld ook enkele lijnen zijn aangegeven: de middellijn, de begrenzing van het zestienmetergebied en de begrenzing van het vijf meter gebied. Een afzetting (hekwerk o.i.d.), is niet bij alle velden verplicht, maar elke vereniging dient over 1 speelveld met afzetting te beschikken.

Op een veld moeten doelen staan, aan beide korte zijden in het midden. Daarin dienen netten te zitten, die op doelmatige wijze aan de doelen zijn bevestigd.

Specifieke eisen:

Voor wedstrijd velden gelden specifiek de volgende eisen:

- Het oppervlak dient te bestaan uit natuurgras of kunstgras. De ideale hoogte van het gras is 3 of 4 mm. De toplaag moet zowel onder droge als onder natte omstandigheden stabiel zijn.
- De uitloopstroken (hierboven aangeduid als *veiligheidszone*) moet aan dezelfde eisen voldoen als het speelveld, de ruimte binnen de lijnen.
- In het speelveld van het veld mogen geen obstakels e.d te vinden zijn, die gevaarlijk kunnen zijn voor de voetballers

Bespeelbaarheid velden:

Voor de bespeelbaarheid van voetbalvelden zijn door de KNVB normen opgesteld. Als uitgangspunt dienen zogenaamde *normteams*. Normteams zijn eenheden waarmee de belasting die een team van een veld vergt, op een vergelijkbare manier kan worden uitgedrukt. Een seniorenteam of A-juniorenteam geldt als 1 normteam. B- en C-junioren tellen als 0,75 normteam. En D-, E- en F-junioren wegen respectievelijk 0,50, 0,35 en 0,25 normteam. Op een veld kunnen naar schatting tussen de 5 á 5,5 normteams per wedstrijddag spelen. Om de kwaliteit van het veld echter niet aan te tasten, wordt een maximum van 9 normteams gehanteerd voor de zaterdag en zondag samen.⁴⁰

³⁹ “kwaliteitsnormen voetbalaccommodatie; regels, richtlijnen en aanbevelingen //2008” van de KNVB

⁴⁰

<https://intranet.veenendaal.nl/document.php?fileid=30935&m=1&f=559ab4f8936e6f96355bdc9a22d91843&attachmen t=&c=37626> (ontleend aan beleidsdocument van gemeente Veenendaal)

Normen onderhoud:

Regelmatig onderhoud is noodzakelijk voor het bespeelbaar houden van velden. Vooral door de toenemende intensiteit van het gebruik van velden, wordt het belangrijker dat onderhoud correct plaatsvindt. Onderhoud kan preventief plaatsvinden, dus om schade aan het veld te voorkomen. De meest gangbare methoden die hierbij worden gebruikt, zijn:

- Maaien. De maaihoogte is over het algemeen 3 á 4 mm. Hierbij moeten kale plekken worden voorkomen. Kale plekken kunnen ontstaan door te kort te maaien.
- Grasvegen en verticuteren. Het verwijderen van de liggende grassnippers, die overblijven na het maaien en het wegsnijden van dode stukjes gras, dit ter voorkoming van viltvorming.
- Bemesten. Voetbalvelden zijn cultuurvelden en hebben derhalve een hoog stikstofniveau nodig. Dit om de velden in de winter bespeelbaar te houden.
- Rollen, prikrollen en dieptebeluchten. Dit zijn bewerkingen om de grasmat vlak te houden en de dichtheid van de grond onder de zoden te regelen.
- Zodebezanden. Dit is het aanbrengen van “schoon” zand, om de vervetting van het veld tegen te gaan. Een te zachte en te vette zode is extra vatbaar voor beschadiging. In het schone zand zit geen organisch materiaal, waardoor de hoeveelheid organisch stof relatief vermindert.

De volgende maatregelen zijn ter herstel van slijtage na gebruik van de voetbalvelden.

- Beregenen. In periodes dat er minder neerslag valt, kan het nodig zijn dat de velden worden bevochtigd. Voor het herstelproces van de velden is water nodig.
- Speelschade herstellen. Dit is het repareren van de velden door schade n.a.v. bijvoorbeeld slidings of mollengaten. Plaggen schieten los en moeten aangestampt en wellicht gerold worden. Dit dient plaats te vinden na intensief gebruik, opdat de velden meteen kunnen herstellen.
- Bestrijding van niet-grassen. Op het speelveld kunnen andere begroeiingen ontstaan dan alleen gras. Deze niet-grassen kunnen 's winters kale plekken achterlaten. Voor de bestrijding van dit onkruid, kan het nodig zijn chemische onkruidverdelgers te gebruiken. Met de hand plukken is monnikenwerk.
- Bestrijding van insecten. Larven kunnen grote schade aanrichten door lagen organisch stof weg te vreten en aldus kan de zode geheel los van het oppervlak komen te liggen. Voor sommige soorten larven is chemische bestrijding mogelijk, maar preventief werken is vrijwel onmogelijk.
- Controleren drainagesysteem. Water wordt afgevoerd via drainagebuizen in de bodem. Als de afvoer niet goed verloopt, wordt de grond te vochtig. Doorspuiten van de buizen kan de afvoer bevorderen, als de drainage is dichtgeslibd.⁴¹

Tarieven:

De kosten van onderhoud kunnen variëren. De kosten hangen in grote mate af van de kwaliteit van de ondergrond en de klimatologische omstandigheden. Toch valt er een schatting te maken van de gemiddelde onderhoudskosten. Deze kunnen verschillen naar de intensiviteit van het gebruik. Bij zeer intensief gebruik bedragen deze naar schatting ca. 9.800 euro, bij extensief gebruik ca. 6.900 euro voor een heel seizoen.⁴²

⁴¹ “Onderhoud sportvelden; Handleiding voor de terreinbeheerder.” van de KNVB , november 2004

⁴² “Kostenindicatie dagelijks gebruiksgeladen onderhoud traditioneel grassportveld”, van de KNVB, 2009

Bijlage 3: Wat vinden de voetballers van de kwaliteit van de voetbalvelden?

In de maanden september en oktober 2009 zijn op de wedstrijddagen (meestal zaterdag en in Woltersum op zondag) beknopte vragenlijsten voorgelegd aan één vertegenwoordiger per spelend team. In een enkel geval heeft ook de scheidsrechter een vragenlijst voorgelegd gekregen. In totaal hebben vertegenwoordigers van 55 teams hun mening gegeven. Zie voor de gehanteerde vragenlijst de laatste twee bladzijden van deze bijlage. De formulieren zijn in de meeste gevallen ingevuld in aanwezigheid van de studentassistent van de rekenkamercommissie, Mikael van Dijk. Hieronder volgen de belangrijkste conclusies.

Samenvattend:

1. Wanneer we als norm uitgaan van een zeven (ruim voldoende) dan is het gebruikersoordeel over 5 velden zonder meer positief. Dat zijn alle drie velden van Omlandia, het veld in Ten Post en één van de twee velden in Garmerwolde. Over twee velden is er sprake van lichte ontevredenheid. In Woltersum is het oordeel 6,9 en over het tweede veld in Garmerwolde is het oordeel 6,3.
2. Voor de beoordeling van de kwaliteit van het veld maakt het niet zoveel uit of de vragen beantwoord zijn door de thuisspelende ploeg of door de bezoekende, de uitspelende ploeg. Alleen in Garmerwolde maakt wel wat uit en wel een vol punt (op een rapportcijferschaal van 1 tot 10). Het verschil is statistisch net niet significant. Over het algemeen zijn de leden van Garmerwolde negatief over de kwaliteit van het tweede veld (en veel meer nog over het trainingsveld, maar daarover werden in de vragenlijst geen vragen gesteld).
3. Bij de open vraag zijn er in totaal 21 antwoorden ingevuld (dat is dus bij 38% van de 55 respondenten). Meestal - 20 keer - gaat het om een klacht of om een melding. Het zijn vooral de thuisspelende ploegen die een klacht indienen (50%). Tien van de twintig klachten zijn afkomstig uit Garmerwolde en zijn alle tien afkomstig van thuisspelende ploegen. Verder zijn er opvallend veel klachten over het veld in Woltersum. Vier van de tien respondenten nemen de moeite een open antwoord in te vullen. De antwoorden op de open vragen ondersteunen het beeld dat het trainingsveld in Garmerwolde en het veld in Woltersum van geringere kwaliteit zijn.
4. Over de toestand van velden in Ten Post en Omlandia zijn relatief weinig open antwoorden ingevuld. Dat ondersteunt het beeld dat de kwaliteit van deze velden redelijk is.
5. Als we de 55 respondenten naar hun oordeel vragen over de kwaliteit van de velden in vergelijking met andere clubs waartegen zij plegen te spelen dan krijgen we het volgende beeld. De velden van Ten Post (57%), Woltersum (50%) en Omlandia (43%) worden wat vaker beter gevonden dan die van andere clubs; de velden van Garmerwolde (36%) worden wat vaker minder goed gevonden dan die van andere clubs.
6. Als we de 55 respondenten naar hun oordeel vragen over de gaten en polletjes op de velden in vergelijking met andere clubs dan krijgen we het volgende beeld. De velden van Omlandia worden wat vaker beter gevonden (52%); over de velden van Garmerwolde en Ten Post zijn de meningen nogal verdeeld; even veel mensen vinden dat er meer polletjes en gaten zijn als dat er mensen zijn die minder polletjes en gaten zijn; eenduidig is echter het beeld in Garmerwolde: daar vinden meer respondenten dat de velden vaker meer polletjes en gaten vertonen (41%).
7. Er zijn ook vragen gesteld over de lengte van het gras. Het meest tevreden over de lengte van het gras zijn de veldgebruikers in Ten Post (100% is tevreden). Ook in Woltersum wordt er over de lengte van het gras niet veel geklaagd (80% is tevreden). Bij Omlandia zijn er meer klachten (zowel dat het gras te lang is als dat het veld te zanderig is). Slechts tweederde van de veldgebruikers is tevreden (62%). De grootste ontevredenheid over de graslengte werd aangetroffen in Garmerwolde. Minder dan de helft (47%) van de veldgebruikers is tevreden over de graslengte. De meest gehoorde klacht is dat de lengte te hoog is. Er moet vaker worden gemaaid.
8. Op de vier complexen is men overwegend tevreden over de belijning van de velden. Het minst tevreden over de belijning is men in Garmerwolde. Daar is een derde van de voetballers van mening dat de belijning tekort schiet.
9. Op drie complexen vindt men de veiligheidsstroken breed en veilig genoeg, maar in Ten Post is er beslist een aandachtspunt. Drie op de zeven beoordelaars vinden de veiligheidsstrook in Ten Post te smal en onveilig.

Tabellenboek
N= 55

Tabel 1: Rapportcijfer: "als ik voor de kwaliteit van het veld een rapportcijfer moet geven dan wordt dat een...:"

accommodatie	veld	gemiddeld cijfer	aantal beoordelaars
Omlandia	veld 1	7,3	n=9
	veld 2	7,6	n=7
	veld s, stergrazo	7,4	n=5
	<u>gemiddeld</u>	<u>7,4</u>	<u>n=21</u>
Woltersum	veld 1	6,9	n=10
Ten Post	veld 1	7,4	n=7
Garmerwolde	veld 1	7,1	n=9
	veld 2	6,3	n=8
	<u>gemiddeld</u>	<u>6,7</u>	<u>n=17</u>
Totaal		7,1	n=55

Interpretatie: het oordeel over de velden van Omlandia en Ten Post is bovengemiddeld positief: dat voor Woltersum en veld 2 van Garmerwolde is ondergemiddeld negatief.

Tabel 2: Kwaliteit 1: "in vergelijking met voetbalvelden van andere clubs is het beoordeelde veld van"

accommodatie	veld	kwaliteit van veld in vergelijking met andere clubs					totaal aantal beoordelaars
		veel mindere kwaliteit	mindere kwaliteit	gemiddeld gelijk	betere kwaliteit	veel betere kwaliteit	
Omlandia	veld 1		1	4	3	1	9
	veld 2			3	4		7
	veld-s			4	1		5
	totaal %		1 5%	11 52%	8 38%	1 5%	21 100%
Woltersum	veld 1			5 50%	4 40%	1 10%	10 100%
Ten Post	veld 1		1 14%	2 29%	4 57%		7 100%
Garmerwolde	veld 1	1	1	5	2		9
	veld 2	1	3	4			8
	totaal	2	4	9	2		17
	%	12%	24%	53%	12%		100%
Totaal		2 4%	6 10%	27 49%	18 33%	2 4%	55 100%

Interpretatie: De velden van Ten Post (57%), Woltersum (50%), Omlandia (43%) worden door meer beoordelaars beter gevonden dan die van andere clubs; de velden van Garmerwolde worden door meer beoordelaars (36%) minder goed gevonden dan die van andere clubs.

Tabel 3: Kwaliteit 2: "In vergelijking met de voetbalvelden van andere clubs bevat het beoordeelde veld ..."

accommodatie	veld	gaten en pollen in het voetbalveld					totaal aantal beoordeelaars
		veel meer gaten en pollen	iets meer gaten en pollen	even vele gaten en pollen	iets minder gaten en pollen	veel minder gaten en pollen	
Omlandia	veld 1		0	4	2	3	9
	veld 2		1	2	1	3	7
	veld-s		1	2	1	1	5
	totaal		2	8	4	7	21
	%		10%	38%	19%	33%	100%
Woltersum	veld 1		4	2	4		10
			40%	20%	40%		100%
Ten Post	veld 1	1	1	3	-	2	7
		14%	14%	43%		29%	100%
Garmerwolde	veld 1	1	2	3	3		9
	veld 2	1	3	4			8
	totaal	2	5	7	3		17
	%	12%	29%	41%	18%		100%
Totaal		3	12	20	11	9	55
		5%	22%	36%	20%	16%	100%

Interpretatie: De velden van Omlandia worden wat vaker beter gevonden (52%); over de velden van Garmerwolde en Ten Post zijn de meningen nogal verdeeld (evenveel positieve oordelen als negatieve oordelen); de velden van Garmerwolde worden wat vaker van mindere kwaliteit gevonden (41%).

Tabel 4: Kwaliteit 3: "Het gras op het beoordeelde veld is"

accommodatie	veld	lengte van het gras			totaal
		iets te lang	precies goed	te zanderig	
Omlandia	veld 1	3	5	1	9
	veld 2		5	2	7
	veld s	1	3	1	5
	totaal	4	13	4	21
		19%	62%	19%	100%
Woltersum	veld 1		8	2	10
			80%	20%	100%
Ten Post	veld 1		7		7
			100%		100%
Garmerwolde	veld 1	4	4	1	9
	veld 2	2	4	2	8
	totaal	6	8	3	17
		35%	47%	18%	(100%)
Totaal		10	36	9	55
		18%	65%	20%	(100%)

Interpretatie: Het meest tevreden over de lengte van het gras zijn de veldgebruikers in Ten Post (100% tevreden). Ook in Woltersum wordt over de lengte van het gras niet veel geklaagd (80% tevreden). Bij Omlandia zijn er meer klachten (zowel dat het gras te lang is als dat het veld te zanderig is). Slechts tweederde van de veldgebruikers is tevreden (62%). De grootste ontevredenheid over de graslengte werd aangetroffen in Garmerwolde. Minder dan de helft (47%) van de veldgebruikers is tevreden over de graslengte. De meest gehoorde klacht is dat de lengte te hoog is.

Tabel 5: Kwaliteit 4: "De lijnen op het veld

accommodatie	veld	belijning		totaal aantal beoordelaars
		zouden wel wat beter zichtbaar mogen zijn	zijn goed zichtbaar	
Omlandia	veld-1		9	9
	veld-2	3	4	7
	veld-s	2	3	5
	totaal	5 24%	16 76%	21 100%
Woltersum	veld-1	2 20%	8 80%	10 100%
Ten Post	veld-1	2 29%	5 71%	7 100%
Garmerwolde	veld-1	3	6	9
	veld-2	3	5	8
	totaal	6 37%	11 63%	17 100%
Totaal		15 27%	40 73%	55 100%

Opmerking: Overwegend is men tevreden over de belijning van de velden. Het minst tevreden over de belijning zijn de teams die hebben gespeeld in Garmerwolde. Daar is een derde van mening dat de belijning tekortschiet.

Tabel 6: Kwaliteit 5: "De strook gras direct naast het voetbalveld is ..."

accommodatie	veld	breed en veilig genoeg	te smal maar nog niet onveilig	totaal aantal beoordelaars
omlandia	veld-1	8	1	9
	veld-2	5	2	7
	veld-3	5		5
	totaal	18	3	21
woltersum	veld-1	8	2	10
ten post	veld 1	4	3!	7
garmerwolde	veld-1	9		9
	veld-2	7	1	8
	totaal	16	1	17
Totaal		46 84%	9 16%	55 100%

Interpretatie: Op drie complexen vinden de gebruikers de veiligheidsstroken breed en veilig genoeg, maar in Ten Post is er iets aan de hand. Drie op de zeven beoordelaars vinden de veiligheidsstrook te smal en onveilig.

Uitsplitsing: maakt het verschil of je het oordeel van een thuisploeg dan wel van een uitploeg vraagt?

accommodatie	uit of thuis	gemiddeld rapportcijfer	aantal beoordelaars
Omlandia	thuis spelend	7,5	13
	uitspelend	7,4	8
Woltersum	thuis spelend	7	6
	uitspelend	7	3
	neutraal	6	1
Ten Post	thuis spelend	7,8	4
	uitspelend	7	2
	neutraal	7	1
Garmerwolde	thuis spelend	6,4	11
	uitspelend	7,3	6
Totaal	thuis spelend	7	34
	uitspelend	7,3	19
	neutraal	6,5	2

Interpretatie: alleen in Garmerwolde zijn de thuis spelende spelers negatiever dan de uitspelende ploegen: het is mogelijk dat ervaringen uit het recente verleden (met name wat betreft het trainingsveld) hierbij een rol spelen. Het verschil in waardering bij de uit- en thuis spelers in Garmerwolde 6,4 tegen 7,3 is niet statistisch significant ($t=1,6$, $p=0,13$)

Tenslotte de interviews werden gehouden op:

- zaterdag 12 september in Garmerwolde: GEO
- zaterdag 19 september in Ten Boer, Omlandia
- zondag 27 september in Woltersum
- zaterdag 3 oktober in Woltersum
- zaterdag 10 oktober in Ten Post, TEO

Antwoorden op de open vragen:

Garmerwolde: (10 van de 17 teams maakt hier gebruik van) (dat is 59%)

- trainingsveld laat te wensen over
- het veld is bij regen te nat, dan kan er niet op worden gespeeld
- te vaak geen wedstrijden omdat veld onbespeelbaar is, ook trainingsveld is slecht; paar regenbuien en paar trainingen en er kan niet meer worden gespeeld
- trainingveld heeft slechte drainage; te kleiig; als de inventarisatie aan het eind van het seizoen wordt gemaakt; geeft dat een beter beeld van de kwaliteit van de velden dan wanneer aan begin wordt geïnventariseerd
- trainingsveld is slecht: veel trainingen zijn afgelast; veld stond deze winter blank
- trainingsveld zeer slecht: vaak geen training na regenval
- tweede veld is zeer matig; het veld is erg oud en moet worden vervangen; en bovendien het trainingsveld is bedroevend; een gevaar voor de continuïteit van de club
- trainingsveld is slecht gedurende de herfst, de winter en het voorjaar
- helaas geen vragen over trainingsveld; als trainer een enorme hinder ervaren om met mijn selectie op dit veld te moeten trainen
- ik mis vragen omtrent het trainingsveld; ik zou zelf zo'n onderzoek doen in de herfst of het voorjaar; kijk naar foto's die op te vragen zijn bij GEO

Woltersum: (4 van de 10 geraadpleegde teams maakte gebruik van deze mogelijkheid) (dat is 40%)

- veld is aan de harde kant: dat is slecht voor de spelers
- naast het veld aan de andere kant van de dug-outs is het erg hobbelig
- suggestie: gebruik eens een andere maaier
- het veld is te droog en soms te hard

Omlandia: (5 van 21 geraadpleegde teams maakte van deze optie gebruik) (dat is 24%)

- het veld is hobbelig vooral bij het doel
- suggestie: gebruik een andere maaier
- het veld was glad
- veel los gras op het veld en ook veel oneffenheden
- laat het gemaaid gras afhalen

Ten Post: (1 van de 7 geraadpleegde teams maakte hiervan gebruik) (dat is 14%)

- het veld was heel zacht: met veel polletjes
- ik kom niet op alle velden van de gemeente ten boer: dus wat de kwaliteit van die velden is, weet ik niet: geen oordeel dus

Vragenlijst onderzoek kwaliteit voetbalvelden

De rekenkamercommissie van Ten Boer doet onderzoek naar de kwaliteit van de voetbalvelden in de gemeente. Ik ben Mikael van Dijk en ben assistent van deze commissie. Wilt u aan dit onderzoek medewerking verlenen door tien korte vragen te beantwoorden? Het gesprek zal niet langer dan 2 minuten duren. De gegevens worden vertrouwelijk behandeld worden. De gegevens zullen niet herleidbaar zijn naar personen.

1	Van welke voetbalclub bent u?	thuis spelend: uitspelend, namelijk:.....	
2	En van welk team?	F:	A:
		E:	senioren:
		D:	dames:
		C:	overig:
		B:	
3	wat is uw functie?	scheidsrechter:	
		coach:	
		trainer:	
		speler:	
		overig:	
4	In vergelijking met voetbalvelden van de andere clubs is het veld van de thuisclub	van veel minder kwaliteit	
		van mindere kwaliteit	
		van gemiddeld dezelfde kwaliteit	
		van betere kwaliteit	
		van veel betere kwaliteit	
5	In vergelijking met voetbalvelden van de andere clubs bevat het veld van de thuisclub	veel meer gaten en polletjes	
		iets meer gaten en polletjes	
		evenveel gaten en polletjes	
		iets minder gaten en polletjes	
		veel minder gaten en polletjes	
6	Het gras bij de thuisclub is....	veel te lang	
		iets te lang	
		precies goed	
		te zanderig	
		veel te zanderig	
7	De lijnen op het veld ...	zijn slecht zichtbaar	
		zouden wel wat beter zichtbaar kunnen zijn	
		zijn goed zichtbaar	
8	De strook gras direct naast het voetbalveld is ...	breed en veilig genoeg	
		te smal, maar nog niet onveilig	
		veel te smal en onveilig	
9	Als ik voor de kwaliteit van het veld een rapportcijfer moet geven, wordt dat een:	cijfer:.....	
10	Het weer had vandaag.....	negatieve invloed op de kwaliteit van het veld	
		geen noemenswaardige invloed op de kwaliteit van het veld	
		gunstige invloed op de kwaliteit van het veld	

Zelf in te vullen:

11	Welke accommodatie wordt beoordeeld?	Omlandia
		Woltersum
		Ten Post (TEO)
		Garmerwolde (GEO)
12	Om welk veld gaat het?	veld 1
		veld 2
		veld 3
		veld 4

Zijn er nog zaken die niet aan de orde zijn gekomen, maar die u wel graag kwijt wil?

Hartelijk dank voor uw medewerking. De rekenkamercommissie gaat ook nog in gesprek met het bestuur van de voetbalvereniging. Het rapport van de rekenkamercommissie laat nog even op zich wachten. Maar zal begin 2010 beschikbaar zijn.

Bijlage 4: Besluitvorming herstel glauconiethoudend voetbalveld

Uit een rapport van NOC/NSF blijkt begin 2001 dat de voetbalvereniging Omlandia over voldoende wedstrijd- en trainingscapaciteit beschikt.⁴³

In onderling overleg besluiten het gemeentebestuur van Ten Boer en het bestuur van de voetbalvereniging Omlandia om na de grondruil ten behoeve van het nieuwe winkelcentrum nieuwe velden aan te leggen, zodat deze nog voor het begin van het seizoen 2001/2002 gereed zijn.

⁴⁴ De gemeente Ten Boer geeft in 2001 aan de firma Arcadis opdracht drie sportvelden (hoofdveld, de renovatie van veld 3 en een oefenhoek) aan te leggen ten behoeve van de voetbalvereniging Omlandia.⁴⁵ Daarnaast bevat het nieuwe sportcomplex in Ten Boer een zogeheten Wetra-veld dat geschikt is voor zowel wedstrijden als trainingen. Voor de oefenhoek wordt besloten tot de aanleg van een zogeheten Stergrazo-veld.

In 2005 zijn er voor het eerst klachten ontstaan omtrent de conditie van de nieuw aangelegde velden. Er is veel wateroverlast op het hoofdveld. De kwaliteit daarvan gaat snel achteruit. Hierdoor moeten wedstrijden worden afgelast. Er wordt besloten onderzoek te laten verrichten door de ISA en de KNVB naar de oorzaak van de problemen.⁴⁶

Hierna wordt een gesprek tussen alle betrokken partijen georganiseerd. Daarin worden enkele technische maatregelen besproken om de wateroverlast terug te brengen. Viltvorming lijkt het voornaamste probleem. Na het regenseizoen zal er een evaluatie volgen van de resultaten.⁴⁷ Enkele weken later komt het rapport van de KNVB over de bodemkwaliteit. In dat rapport wordt aangegeven dat er een zekere groenkleuring is gevonden in het zand, wat kan duiden op een glauconiet houdende bodem. Vaststaat dat de bodem niet voldoende waterdoorlatend is, met als gevolg dat er op het hoofdveld plassen ontstaan. Daardoor gaat de kwaliteit van de grasmat verloren.⁴⁸

Op 19 december van 2005 vindt er een evaluatie plaats, met dezelfde partijen als eerder dat jaar. De technische maatregelen die eerder dat jaar zijn gekozen, hebben niet het gewenste resultaat opgeleverd. Wederom was er sprake van wateroverlast. Positief is dat het niveau van het leven in de bodem is gestegen: zo zijn er meer wormen aangetroffen, wat goed is voor de mate van waterdoorlatendheid van het veld. De algemene verwachting is dat deze trend zich zal doorzetten. Dan is er dus geen totale renovatie van de velden nodig. Dit alles echter onder het voorbehoud van het rapport van ISA, naar de groenkleuring die in de bodem was aangetroffen, dat nog moet worden uitgebracht.⁴⁹

Uit het onderzoek van de ISA blijkt echter dat er wel degelijk glauconiet in de bodem zit en dat dit de oorzaak van de wateroverlast is. Nader advies wordt gezocht bij de deskundige F. Marinus, die een rapport zal samenstellen met eventuele oplossingen.⁵⁰ In zijn rapportage stelt deze deskundige het volgende vast:

⁴³ "Veldvoorziening Omlandia", Rapport NOC/NSF, februari 2001.

⁴⁴ Overlegverslag van overleg Gemeente-Omlandia, 26-02-'01 en 02-03-'01, verslag P. Ruiter

⁴⁵ Brief aan B&W Ten boer van Bert ten Hoeve, 01-03-'01

⁴⁶ Overlegverslag Gemeente-Omlandia, 13-01-'05

⁴⁷ Overleg Gemeente Ten Boer, VV Omlandia, Arcadis, ISA-sport en KNVB

⁴⁸ "Onderzoek en advies hoofdveld" van de KNVB, 04-03-'03

⁴⁹ Overleg Gemeente Ten Boer, VV Omlandia, Isa-sport en de KNVB, 19-02-'06.

⁵⁰ Overleg Gemeente, VV Omlandia en KNVB, 07-04-'06

- Glaucaniet zwelt op tot tienmaal zijn omvang, als het nat wordt.
- In hoofdveld, oefenhoek en veld 3 is glaucaniet-houdend spuitzand gebruikt.
- De drainage die dient om het water af te voeren, zit te diep in de kleilaag.
- De geschatte kosten van de verschillende werkbare oplossingen bedragen ca. €100.000.⁵¹

De verschillende oplossingen die geboden zijn, zijn de volgende:

- De drainage vervangen, meer drainagebuizen aanleggen en ze dichterbij de grond installeren, waardoor ze niet te diep in de kleilaag komen te liggen. Klei is minder waterdoorlatend dan zand. De kosten hiervan bedragen naar schatting €100.000.
- Glaucaniet-zand vervangen door nieuw zand. Hiermee sluit je elk risico uit, omdat het glaucaniet dan weg is en de problemen niet terug kunnen keren. De kosten hiervan bedragen naar schatting €145.000.⁵²

Het blijkt dat de aannemer Arcadis niet verantwoordelijk kan worden gehouden voor de problemen die zijn aangericht door het gebruik van glaucaniet houdend zand. Er wordt besloten Arcadis opdracht te geven tot volledige vervanging van de zandlaag. Echter, als tegemoetkoming voor de problemen, hanteert Arcadis hierbij een korting van 27% op de prijs. Uiteindelijk bedraagt de prijs van de renovatie €103.000.

⁵¹ “Advies oplossen wateroverlast Sportcomplex Omlandia Ten Boer”, F. Marinus, mei 2006.

⁵² B&W vergadering Ten Boer, 13-06-'06

Bijlage 5: Financiële gegevens

Aan de programmabegroting 2008, 2009 en 2010 heeft de rekenkamercommissie de volgende gegevens ontleend:

voetbalvelden-complex	begrotingsjaar	lasten	batens
in Ten Boer	2008	71.321	3.126
	2009	74.070	3.189
	2010	74.380	3.189
in Ten Post	2008	23.906	1.328
	2009	24.948	1.355
	2010	25.099	1.355
in Garmerwolde	2008	45.515	844
	2009	49.805	861
	2010	49.648	861
in Woltersum	2008	30.068	373
	2009	31.025	380
	2010	31.149	380
in gemeente als geheel	2008	170.810	5.671
	2009	179.848	5.785
	2010	180.276	5.785

Aan de gebruikersovereenkomsten met de voetbalverenigingen heeft de rekenkamer commissie de volgende gegevens ontleend:

tarieven	2005	2008
huur wedstrijdveld	569,23	615,98
huur trainingsveld	341,52	369,57
vast bedrag seniorenteam	85,35	92,36
vast bedrag damesteam	42,66	46,17
vast bedrag juniorenteam	42,66	46,17

Van de afdeling financiën van de gemeente Ten Boer werd de volgende informatie ontvangen:

Rekening 2008	Omlandia	TEO	GEO	Woltersum
Kapitaallasten	29.839,17	923,52	25.837,71	9.884,16
Inhuur personeel van Groningen	24.718,00	16.498,00	16.498,00	16.498,00
Balvangnet	10.000,00	-,-	-,-	-,-
Belastingen	-,-	-,-	45,36	-,-
Uitvoeringskosten Groningen	18.297,00	6.485,00	6.523,00	3.686,00
Totaal	82.854,17	23.906,52	48.904,07	30.068,30
Huuropbrengst	2.859,00	1.742,99	1.280,37	1.386,30
Begroting 2009				
Kapitaallasten	28.732,00	924,00	25.742,00	9.884,00
Inhuur personeel Groningen	25.986,00	17.344,00	17.344,00	17.344,00
Uitvoeringskosten	18.846,00	6.680,00	6.719,00	3.797,00
Totaal	73.564,00	24.948,00	49.805,00	31.025,00
Huuropbrengst	3.189,00	1.355,00	861,00	380,00
Begroting 2010				
Kapitaallasten	29.238,00	924,00	25.433,00	9.884,00
Inhuur personeel Groningen	26.117,00	17.432,00	17.432,00	17.432,00
Uitvoeringskosten	19.025,00	6.743,00	6.783,00	3.833,00
Totaal	74.380,00	25.099,00	49.648,00	31.149,00
Huuropbrengst	3.189,00	1.355,00	861,00	380,00

d.d 19-11-2009

Bijlage 6: Oordeel Grontmij

Beschrijving beoordelingsmethode grassportvelden

Om de actuele kwaliteit van de velden te kunnen beoordelen, maakt Grontmij gebruik van een aantal beoordelingsfactoren waaraan een waardering wordt toegekend. Deze waardering komt tot stand na interpretatie van de verzamelde veldgegevens en bestaande gegevens. De toegekende waardering wordt per beoordelingsfactor met een code, bestaande uit een cijfer of letter aangegeven. De vijf beoordelingsfactoren met de waarderingsklassen zijn in volgorde van belangrijkheid:

Beoordelingsfactor	Waarderingscode (van goed naar slecht)
Vlakheid	I, II, III, IV
Ontwateringstoestand	A, B, C, D
Samenstelling toplaag	8, 6, 4
Verdichtingen	8, 6, 4
Samenstelling grasbestand	8, 4

Op basis van bovenstaande beoordelingsfactoren wordt één algemeen oordeel geformuleerd over het veld (goed, matig, slecht). Belangrijk om op te merken is dat de eerste twee beoordelingsfactoren (vlakheid en ontwateringstoestand) daarbij bepalend zijn. De laagste score op deze twee factoren bepaalt het eindoordeel. Vlakheid en ontwatering worden dus gezien als de belangrijkste factoren voor een goed veld. Door Grontmij is in twee stappen onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de velden. In juni 2009 zijn de velden in Garmerwolde beoordeeld (nog voor het groot onderhoud in de zomer). In september 2009 zijn de overige velden beoordeeld.

Uitkomsten

Hieronder wordt per accommodatie ingegaan op de beoordeling van de velden.

I. OMLANDIA Tabel met scores

Ontwatering-toestand			A			B			C			D			
Vlakheid	Verdichting		8	6	4	8	6	4	8	6	4	8	6	4	
	Top laag	Gras													
I	8	8	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed	Matig	Matig	Matig	Slecht	Slecht	Slecht	
		4													
	6	8													
		4													
	4	8													
		4													
II	8	8	Goed	Goed	Goed	VN 1	Goed	Goed	Matig	Matig	Matig	Slecht	Slecht	Slecht	
		4													OV 1
	6	8													VN 3
		4													
	4	8													VN 2
		4													
III	8	8	Matig	Matig	Matig	Matig	Matig	Matig	Matig	Matig	Matig	Slecht	Slecht	Slecht	
		4													
	6	8													
		4													
	4	8													
		4													
IV	8	8	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	Slecht	
		4													
	6	8													
		4													
	4	8													
		4													

Verklaring:	
	Goed
	Matig
	Slecht

Toelichting per veld

Veld 1 (VN1) - Goed

De vlakheid van het veld is redelijk tot goed. Alleen ter plaatse van het doelgebied aan de NO-zijde zijn vrij veel oneffenheden aangetroffen. Verder is plaatselijk iets kort effect aangetroffen. De toplaag heeft een dikte van circa 0,30 m en de samenstelling is redelijk tot goed. Direct onder de toplaag is zandlaag met een dikte van 0,10 m aanwezig. Onder deze laag komt licht humeuze klei voor. De waterberging in het bodemprofiel is redelijk tot goed (tot een diepte van 0,40 m –mv.). De grasmat is goed gesloten, de bewortelingsdiepte is circa 0,30 m en er is weinig tot geen onkruid aangetroffen.

Veld 2 (VN2) - matig

De vlakheid van het veld is redelijk, plaatselijk is iets kort effect aangetroffen. De toplaag heeft een dikte van circa 0,14 m en is schraal. Er is weinig bodemleven aanwezig in de toplaag. Direct onder de toplaag is zandig materiaal tot een diepte van 0,20 m –mv. licht gemengd met de kleiondergrond. Vanaf 0,20 m –mv. is (vrij verdicht) klei aangetroffen. De waterberging in het bodemprofiel is vrij gering en het gehele bodemprofiel is verdicht. De grasmat is redelijk tot goed gesloten. Wel is plaatselijk weegbree en paardenbloem.

Advies

Gezien de beperkte waterberging in het bodemprofiel wordt geadviseerd het veld op termijn te renoveren, waarbij de toplaag wordt verschaald en het drainagesysteem wordt vervangen. De noodzaak voor renovatie is echter afhankelijk van de bespelingintensiteit van het veld. Voor de korte termijn wordt geadviseerd het veld jaarlijks zwaar te bezanden (ca. 35 m³) in combinatie met een bewerking met de diepbeluchtingsschudfrees dwars op de drainrichting.

Veld 3 (VN3) – Goed

De vlakheid van het veld is redelijk, plaatselijk is iets kort effect aangetroffen en in de lengterichting is het veld licht golvend. De toplaag heeft een dikte van circa 0,22 m en is van redelijke samenstelling (plaatselijk iets vervet). Direct onder de toplaag is zandlaag met een dikte van ongeveer 0,08 m aanwezig. Onder deze laag komt licht humeuze klei voor. De waterberging in het bodemprofiel is redelijk (tot een diepte van 0,30 m –mv.). Vanaf een diepte van 0,30 m is het bodemprofiel vrij dicht. De grasmat is goed gesloten, de bewortelingsdiepte is circa 0,25 m. Wel is vrij veel straatgras en plaatselijk klaver, paardenbloem en weegbree aangetroffen.

Advies

Geadviseerd wordt het veld jaarlijks zwaar te bezanden (ca. 35 m³) in combinatie met een bewerking met de diepbeluchtingsschudfrees dwars op de drainrichting.

Trainingsveld (OVI) - Goed

De vlakheid van het veld is redelijk tot goed. De toplaag heeft een dikte van 0,15 tot 0,20 m en is van redelijke tot goede samenstelling. Onder de toplaag is een zandlaag met een dikte van ongeveer 0,10 m aangetroffen. Vanaf 0,30 - 0,35 m –mv. is klei aangetroffen. De grasmat is vrij open. Ook is veel varkensgras en plaatselijk weegbree aangetroffen.

Advies

Geadviseerd wordt het veld te bewerken met de diepbeluchtingsschudfrees dwars op de drainrichting.

II. TEO, Tabel met scores

Ontwatering toestand			A			B			C			D		
Vlakheid	Verdichting		8	6	4	8	6	4	8	6	4	8	6	4
	Top laag	Gras												
I	8	8												
		4												
	6	8												
		4												
	4	8												
		4												
II	8	8												
		4												
	6	8				VN 2								
		4												
	4	8												
		4												
III	8	8												
		4												
	6	8												
		4												
	4	8				VN 1								
		4												
IV	8	8												
		4												
	6	8												
		4												
	4	8												
		4												

Verklaring:	
	Goed
	Matig
	Slecht

Toelichting per veld

Veld 1 (VN1) - matig

De vlakheid van het veld is matig. Plaatselijk is vrij veel kort effect aangetroffen en het veld is licht golvend (ingesloten laagten). De toplaag heeft een dikte van circa 0,20 m en is vrij vet van samenstelling. Onder de toplaag is zavel en klei aangetroffen. De waterberging in het bodemprofiel is vrij gering. De grasmat is redelijk tot goed gesloten. Wel is vrij veel straatgras in de mat aanwezig.

Advies

Geadviseerd wordt op termijn een toplaagrenovatie uit te voeren. De noodzaak voor renovatie is echter afhankelijk van de bespelingsintensiteit van het veld. Voor de korte termijn wordt geadviseerd het veld jaarlijks zwaar te bezanden (ca. 35 m³) in combinatie met een bewerking met de vertidrain.

Veld 2 - goed

De vlakheid van het veld is redelijk, plaatselijk is iets kort effect aangetroffen en het veld is licht golvend. De toplaag heeft een dikte van circa 0,15 m en is van redelijke tot goede samenstelling (licht vervet). Direct onder de toplaag is een zandlaag met een dikte van 0,10 m aanwezig. Vanaf 0,25 m –mv. is zware zavel aangetroffen. De waterberging in het bodemprofiel is redelijk. De grasmat is goed gesloten.

III WOLTERSUM Tabel met scores

Ontwatering toestand			A			B			C			D		
Vlak-heid	Verdichting		8	6	4	8	6	4	8	6	4	8	6	4
	Top laag	Gras												
I	8	8												
		4												
	6	8												
		4												
	4	8												
		4												
II	8	8				VN 1								
		4												
	6	8												
		4												
	4	8												
		4												
III	8	8												
		4												
	6	8												
		4												
	4	8												
		4												
IV	8	8												
		4												
	6	8												
		4												
	4	8												
		4												

Verklaring:	
	Goed
	Matig
	Slecht

Toelichtende tekst

Veld I (VN1) - goed

De vlakheid van het veld is redelijk tot goed. Plaatselijk (met name in de doelmonden) is kort effect en een ingesloten laagte aangetroffen. De toplaag heeft een dikte van circa 0,16 m en is van goede samenstelling. Onder de toplaag is een zandlaag met een dikte van ca. 0,27 m aangetroffen. De waterberging in het hierdoor goed. De grasmat is goed gesloten.

IV. GARMERWOLDE

Algemeen oordeel

Veld 1	goed
Veld 2	matig
Trainingsveld 1	goed

Toelichting per veld

Veld 1 - Goed

De vlakheid van het veld is redelijk tot goed. Alleen ter plaatse van het 16 m-gebied zijn vrij veel oneffenheden aangetroffen en de doelmonden zijn open. Verder is plaatselijk iets kort effect aangetroffen. De toplaag heeft een dikte van circa 0,25 m en de samenstelling is redelijk tot goed. Direct onder de toplaag is een iets vettere tussenlaag aangetroffen tot een diepte van circa 0,35 m – mv. Direct onder deze laag komt humeuze klei voor. De waterberging in het bodemprofiel is vrij gering. De grasmat oogt vrij arm. Aan de randen en in de hoeken is vrij veel onkruid aangetroffen (paardenbloem, witbol, weegbree, klaver, madelief, ooievaarsbek). Tevens zijn vrij veel uitschieters van Engels Raaigras aanwezig. De bewortelingsdiepte is circa 0,20 m.

Advies

De volgende werkzaamheden worden geadviseerd:

- Onkruid bestrijden
- Grasmata kort maaien met kooimaaiër en het maaisel afvoeren
- Het veld bewerken met de fieldtopmaker. Hiermee wordt het bovenste deel (enige mm) van de zode verwijderd en afgevoerd, de beworteling blijft in stand;
- Herstellen doelmonden met 2 x 1 m³ dresgrond en inzaaien;
- Veld dresen met 30 m³ dresgrond + slepen met een vast sleepraam. Eisen dresgrond: leemgehalte 4-8%, organische stofgehalte 2-4%, M50-cijfer 180-220 µm, vrij van stenen en dergelijke;
- Veld bemesten met 150 kg/ha KAS;
- Veld doorzaaien met 120 kg/ha SV7;
- Indien noodzakelijk beregenen.

Veld 2 GEO - matig

De vlakheid van het veld is redelijk, wel is plaatselijk lang effect aangetroffen (licht golvend). De doelmonden zijn open en licht uitgespeeld. De toplaag heeft een dikte van circa 0,10 m en is licht vervet. Direct onder de toplaag is hetzelfde materiaal tot een diepte van 0,20 m –mv. licht gemengd met de klei-ondergrond. Vanaf 0,20 m –mv. is humeuze klei aangetroffen. De waterberging in het bodemprofiel is vrij gering en het gehele bodemprofiel is verdicht. De grasmat is redelijk tot goed gesloten. Wel is plaatselijk veel straatgras aangetroffen.

Advies

- Grasmata kort maaien met kooimaaiër en het maaisel afvoeren;
- Het veld bewerken met de fieldtopmaker. Hiermee wordt het bovenste deel (enige mm) van de zode verwijderd en afgevoerd, de beworteling blijft in stand;
- Herstellen doelmonden met 2 x 1 m³ dresgrond en inzaaien;

- Veld dresen met 30 m³ dresgrond + slepen met een vast sleepraam. Eisen dresgrond: leemgehalte 4-8%, organische stofgehalte 2-4%, M50-cijfer 180-220 µm, vrij van stenen en dergelijke;
- Veld bemesten met 150 kg/ha KAS;
- Veld doorzaaien met 120 kg/ha SV7;
- Indien noodzakelijk beregenen.

Gezien de beperkte waterberging in het bodemprofiel en de lichte glooiing van het veld wordt geadviseerd het veld op termijn te renoveren, waarbij de toplaag wordt verschaald en het drainagesysteem wordt vervangen. De noodzaak voor renovatie is echter afhankelijk van de bespelingsintensiteit van het veld. Gezien het huidige schadebeeld aan het veld wordt ingeschat dat het veld niet intensief bespeeld wordt.

Trainingsveld GEO -matig

De vlakheid van het veld is redelijk tot matig. Met name ter plaatse van de middenstrook zijn vrij veel oneffenheden aangetroffen. Doordat het gras hier plaatselijk is uitgespeeld voelt het veld vrij hobbelig aan. Ter plaatse van de zijstroken zijn minder oneffenheden zichtbaar.

De toplaag heeft een dikte van circa 0,27 m en is vrij schraal. Onder de toplaag is een zandlaag met een dikte van ongeveer 0,08 m aangetroffen. Vanaf 0,35 m –mv. is humeuze klei aangetroffen. Ten tijde van de beoordeling in juni 2009 zijn geen duidelijke sporen aangetroffen die duiden op wateroverlast. In overleg met de gemeente en v.v. GEO is in september 2009 het veld opnieuw beoordeeld. Ook deze beoordeling is onder droge omstandigheden uitgevoerd. Geconstateerd is dat op de overgang van zand naar klei water (tijdelijk) kan stagneren. Uit foto's die de vereniging heeft overlegd blijkt dat regelmatig wateroverlast optreedt. Rekening houdend met de bodemkenmerken die wijzen op stagnerend water en de overlegde foto's kan worden afgeleid dat de ontwateringstoestand van het veld onvoldoende is.

De grasmat is vrij bont en open. Ook is veel varkensgras aangetroffen. Plaatselijk is paardenbloem, madelief en aan de randen weegbree aangetroffen.

Advies

Uit het bovenstaande blijkt zowel de vlakteligging als de ontwateringstoestand verbeterd moet worden. Dit kan worden bewerkstelligd door het volledig renoveren van het veld. Voor het opstellen van een renovatieadvies is aanvullend onderzoek noodzakelijk.

Op voorhand kan rekening worden gehouden met het uitvoeren van de volgende werkzaamheden:

- Het gras kort maaien en het maaisel afvoeren;
- Pulverfrezen;
- Het veld draineren met ribbeldrains met een diameter van 60 mm en voorzien van een omhulling met een O90-getal van 450. De drains worden op minmaal 0,80 m beneden het maaiveld aangebracht op een onderlinge afstand van 2,5 m; de drainsleuven tot aan maaiveld aanvullen met matig grof, leem- en humusarm zand. De drainagebuizen aansluiten op pvc- controleputten met een diameter van 315 mm en voorzien van een doorspuitstuk. De controleputten worden met elkaar verbonden met een gesloten pvc-leiding met een diameter van 125 mm;
- Het veld spitten tot een diepte van 0,25 m;
- Spoor-aan-spoor aanrijden;
- Egaliseren met de kilverbak;
- Het veld bezanden met 0,06 m verschralingszand;

- Aanbrengen 200 kg tripelfosfaat en 150 kg patentkali;
- Het veld spitfrezen tot een diepte 0,20 m;
- Spoor-aan-spoor aanrijden en na-egaliseren;
- Inzaaien met 75 kg van het SV7 graszaadmengsel, zoals beschreven in de meest recente Grasgids;
- Direct na inzaai en drie weken na opkomst van het gras bemesten met 75 kg KAS.

Bijlage 7: Oordeel besturen voetbalverenigingen

	OMLANDIA	GARMERWOLDE
aantal velden in gebruik	4	2
aantal teams	23	12
aantal leden	500	200
kan u met aantal velden uit de voeten	ja ten dele: maar roosterproblemen bij inplannen wedstrijden	kwantitatief wel, kwalitatief niet: trainingsveld heeft manco's
het onderhoud nu, vergeleken met toen	afstand groter, betrokkenheid kleiner	minder geworden
contacten, meldingen, klachten	meldingen wel, klachten niet: incident met veldkeien	geen klachten, wel meldingen
Als u klachten heeft: is bekend waar u moet zijn?	ja	(vraag niet gesteld)
Wordt bij klacht snel en adequaat gereageerd?	groot onderhoud in zomer wordt laat opgestart	bij melding snelle reactie WSR
Wat doet club zelf	-	mollen vangen
Lukt het u (voldoende) vrijwilligers te vinden om de onderhoudsactiviteiten te verrichten?	-	geen vrijwilligers genoeg
Beschikt uw vereniging over voldoende materieel om de eigen onderhoudstaken te vervullen?	-	er is materieel voor eenvoudige klussen
Zijn er binnen de vereniging mensen met voldoende kennis van zaken?	ten dele wel, ten dele niet	wel voor eenvoudige taken
Levert eigen onderhoud besparing op?	is geen belangrijke financiële prikkel	mollenvanger krijgt vergoeding
tarief dat u aan gemeente betaalt voor gebruik van velden is	redelijk	tarief is redelijk, tarieven KNVB zijn veel meer gestegen
Welke nuttige zaken verricht uw voetbalvereniging voor de plaatselijke samenleving?	evenementen (keepersdag); trapveldje voor jongste jeugd; in kantine naschoolse opvang; trainingspakken voor jeugd	leden komen uit twee kernen van ten boer en twee wijken van groningen; contact tussen generaties; vriendschap; minder goede spelers kunnen ook meedoen
Kan vereniging meer taken oppakken?	(vraag is niet gesteld)	niet meer dan nu
Is contact met gemeente voldoende?	regelmatig, wordt beter	ja: maar afspraken worden niet altijd nagekomen
Weet gemeente wat er bij uw vereniging speelt?	-	ja: maar leidt niet meteen tot actie
Vindt u dat gemeente verenigingen op gelijke manier behandelt?	ja, zeker wat betreft de gebruikstarieven	nee, omlandia wordt voorgetrokken: wij zitten aan voeteneind
Is gebruiksovereenkomst toereikend?	tevreden	(vraag niet gesteld)
Bent u tevreden over kwaliteit van voetbalvelden?	ja, liggen er goed bij	nee, trainingsveld ontoereikend
Zijn er bepaalde investeringen noodzakelijk?	kunstgrasveld zou uitkomst bieden	ja in trainingsveld
Kan u die zelf bekostigen?	kunstgrasveld van € 350000 is te duur	nee
Wie bepaalt of wedstrijden doorgang vinden?	eigen consul	eigen consul
Welke maatstaven worden dan gebruikt	KNVB	KNVB
Wie bepaalt of trainingen doorgang vinden?	bestuurslid	consul
Als moet worden gekozen tussen behoudveld of doorgaan wedstrijd wat weegt zwaarst?	behoud kwaliteit veld	behoud kwaliteit veld
Heeft u overleg met WSR (of RO/EZ)	ja: klachten aan onderhoudsmensen komen niet automatisch bij WSR: meer hiërarchie dan vroeger	ja met WSR: goed contact

vervolg bijlage 7 - Meningen voetbalbesturen	TEN POST	WOLTERSUM
aantal velden in gebruik	2	1
aantal teams	7	7
aantal leden		115
kan u met aantal velden uit de voeten	ja zeker	ja, soms schuiven met wedstrijdrooster
het onderhoud nu, vergeleken met toen	minder geworden	(vraag niet gesteld)
contacten, meldingen, klachten	wel klachten over maaian	lopen nog via oud-medewerker Ten Boer: incident met zandbak
Als u klachten heeft: is bekend waar u moet zijn?		(deels)
Wordt bij klacht snel en adequaat gereageerd?	nee, reactie blijft uit	ja/nee
Wat doet club zelf	TEO doet zelf veel onderhoud	mollen vangen, prikken, opruimen
Lukt het u (voldoende) vrijwilligers te vinden om de onderhoudsactiviteiten te verrichten?		ja
Beschikt uw vereniging over voldoende materieel om de eigen onderhoudstaken te vervullen?		(vraag niet gesteld)
Zijn er binnen de vereniging mensen met voldoende kennis van zaken?	ja in agrarisch dorp is er voldoende kennis aanwezig	(vraag niet gesteld)
Levert eigen onderhoud besparing op?		(vraag niet gesteld)
tarief dat u aan gemeente betaalt voor gebruik van velden is	kan TEO niet beoordelen	redelijk, maar accommodatie is ook sober
Welke nuttige zaken verricht uw voetbalvereniging voor de plaatselijke samenleving?	binding aan dorp: vrije tijdsbesteding; 250 leden op 320 gezinnen in het dorp; koninginnedag;	allerlei dorpsactiviteiten; spelletjesdag; koninginnedag; schoolvoetbaltoernooi; voor veel voetballers is club eindstation: minder prestatie gericht
Kan vereniging meer taken oppakken?		ja: essentieel voor leefbaarheid dorp
Is contact met gemeente voldoende?	nee, contact is enigermate verstoord	goed contact met wethouder
Weet gemeente wat er bij uw vereniging speelt?	nee	(vraag niet gesteld)
Vindt u dat gemeente verenigingen op gelijke manier behandelt?	nee, omlandia wordt voorgetrokken	(vraag niet gesteld)
Is gebruiksovereenkomst toereikend?	nee, TEO heeft die niet getekend: wel correcties aangebracht	tevreden
Bent u tevreden over kwaliteit van voetbalvelden?	nee	ja, kwaliteit is goed: doelmond is zanderig
Zijn er bepaalde investeringen noodzakelijk?	het hoofdveld moet dringend worden vernieuwd	verplaatsbare doelen
Kan u die zelf bekostigen?	nee	nee, te duur
Wie bepaalt of wedstrijden doorgang vinden?	consul	eigen consul
Welke maatstaven worden dan gebruikt	KNVB	KNVB-reglement
Wie bepaalt of trainingen doorgang vinden?	bestuurslid	bestuurslid
Als moet worden gekozen tussen behoudveld of doorgaan wedstrijd wat weegt zwaarst?	behoud veld	behoud kwaliteit veld
Heeft u overleg met WSR (of RO/EZ)	weinig contact, moeizaam contact	er is weinig contact: soms lastig om contact te krijgen

Vraagpunten voor gesprek met besturen voetbalverenigingen

De raadsleden van Ten Boer hebben onze commissie gevraagd uit te zoeken hoe het zit met de kwaliteit en het onderhoud van de tien voetbalvelden in de gemeente. Een maand geleden heeft de secretaris van onze commissie het bestuur van uw voetbalvereniging een brief gestuurd met het verzoek om een evaluerend gesprek te voeren. We willen u een aantal vragen voorleggen. De gegevens worden vertrouwelijk behandeld en zullen in het rapport niet herleidbaar zijn naar personen.		
1	Hoeveel velden heeft u in gebruik?	aantal:
2	Hoeveel teams zijn er?	aantal:
3	Kan u met het aantal velden uit de voeten?	toelichting:
Sinds 2007 voeren medewerkers van de gemeente Groningen het onderhoud van de velden uit.		
4	Als u het huidig onderhoud vergelijkt met het onderhoud door de gemeente Ten Boer (in 2006 of daarvoor), dan is het onderhoud	• nu veel beter
		• nu beter
		• er is niets veranderd
		• het is minder geworden
		• het is veel minder geworden
toelichting:		
5	Heeft u dit jaar bij de gemeente klachten ingediend over het onderhoud?	hoe vaak: waarover:
6	Als u klachten heeft: is bekend waar u moet zijn?	
7	Wordt er bij een klacht snel en adequaat gereageerd?	
8	Wat zijn de belangrijkste onderhoudsactiviteiten waar uw club zelf zorg voor draagt?	
9	Lukt het u (voldoende) vrijwilligers te vinden om de onderhoudsactiviteiten te verrichten?	
	Beschikt uw vereniging over voldoende materieel om de eigen onderhoudstaken te vervullen?	
	Zijn er binnen de vereniging (voor dit eigen onderhoudswerk) mensen met voldoende kennis van zaken?	
10	Levert het doen van eigen onderhoud een besparing op in het te betalen huurtarief?	welke omvang: voldoende besparing:
11	tarief dat wij aan de gemeente betalen voor het gebruik van de velden is	• veel lager dan voor verenigingen in omliggende gemeenten
		• lager dan voor verenigingen in omliggende gemeenten
		• net zo hoog als bij verenigingen in omliggende gemeenten
		• hoger dan voor verenigingen in omliggende gemeenten
		• veel hoger dan voor verenigingen in omliggende gemeenten
toelichting:		

Een belangrijk argument voor de gemeente om de voetbalverenigingen vanuit de publieke middelen te ondersteunen is dat deze verenigingen nuttige zaken verrichten voor de samenleving		
12	Welke nuttige zaken verricht uw voetbalvereniging voor de plaatselijke samenleving?	concrete voorbeelden:
13	Kan de vereniging meer maatschappelijke taken oppakken?	voorbeelden:
Met enige regelmaat heeft u contact met het gemeentebestuur van Ten Boer		
14	Is dat contact voldoende?	
15	Weet de gemeente wat er bij uw vereniging speelt?	
16	Heeft u begrip voor de beperkte mogelijkheden van de gemeente?	
17	Vindt u dat de gemeente de verenigingen op een gelijke manier behandelt?	
18	Is de lopende gebruiksovereenkomst toereikend, of wil u zaken veranderen?	
Ook willen wij u een paar vragen stellen over de kwaliteit van de voetbalvelden?		
19	Bent u tevreden over de kwaliteit van de voetbalvelden?	
20	Zijn er bepaalde investeringen noodzakelijk?	
21	Kan u die zelf bekostigen?	
22	Wie bepaalt of wedstrijden doorgang vinden?	
23	Welke maatstaven worden dan gebruikt	
24	Wie bepaalt of trainingen doorgang vinden?	
25	Als er gekozen moet worden tussen behoud van het veld of de doorgang van de wedstrijd wat weegt het zwaarst?	• meestal behoud veld
		• allebei even belangrijk
		• meestal gaat belang wedstrijd voor
26	Heeft u over het al dan niet gebruiken van de voetbalvelden overleg met WSR of RO/EZ?	
	Zijn er zaken die nog niet aan de orde zijn geweest, maar die van belang zijn:	
Hartelijk dank voor uw tijd en bereidheid mee te werken. Wij zullen het rapport begin volgend jaar openbaar maken. Wilt u dat wij u een exemplaar van dit rapport toe sturen? Nadere inlichtingen kan u verkrijgen bij onze secretaris: Roelof Bosma, 050-3028816		